

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Bakalářská práce

2023

Jan Louženský

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

**Důvěrou ke svobodě: koncept otevřené věznice v českém
a norském vězeňství zpracovaný metodou Solutions
Journalism**

Bakalářská práce

Autor práce: Jan Louženský

Studijní program: Žurnalistika

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Macková, Ph.D.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. července 2023

Jan Louženský

Bibliografický záznam

LOUŽENSKÝ, Jan. *Důvěrou ke svobodě: Koncept otevřené věznice v českém a norském vězeňství zpracovaný metodou Solutions Journalism*. Praha, 2023. 85 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce Mgr. Veronika Macková, Ph.D.

Rozsah práce: 103 664 znaků

Abstrakt

Praktická bakalářská diplomová práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část shrnuje význam a základní principy žurnalistiky zaměřené na řešení, známé také jako solutions žurnalistika. K tomu poukáže na vývoj tohoto žánru v českém mediálním prostředí. Současně tato část zahrnuje i vysvětlení konceptu takzvané otevřené věznice a nastíní základní pojmy potřebné pro porozumění českého vězeňského systému. Praktická část práce se skládá ze tří psaných článků dohromady splňující kritéria solutions žurnalistiky. V prvním z nich je zahrnutý společenský problém ve formě vysokého počtu tuzemských vězňů a jejich častého návratu do výkonu trestu odnětí svobody. Druhý článek se věnuje norskému příkladu otevřených věznic a tamním výsledkům ve formě nízké recidivy propuštěných odsouzených. Závěrečný článek pojednává o jediné otevřené věznici v České republice ve středočeských Jiřicích. Nastíní tak její vývoj a dosavadní výsledky spolu s možnými limity.

Abstract

The practical bachelor paper consists of a theoretical and a practical part. The theoretical part summarizes the meaning and basic principles of solution-oriented journalism, also known as solutions journalism. In addition, it will highlight the development of this genre in the Czech media environment. At the same time, this part includes an explanation of the concept of the so-called open prison and outlines the terminology needed to understand the Czech prison system. The practical part of the thesis consists of three written articles together meeting the criteria of solutions journalism. The first one covers a social issue in the form of the high number of domestic prisoners and their frequent return to imprisonment. The second article focuses on the Norwegian example of open prisons and their results in the form of low recidivism of released prisoners. The final article deals with the only open prison in the Czech Republic in Jiřice, Central Bohemia. It will outline its development and current results together with possible limits.

Klíčová slova

Solutions žurnalistika, žurnalistika zaměřená na řešení, otevřená věznice, penologická recidiva, norský vězeňský systém, český vězeňský systém, Otevřená věznice Jiřice, Věznice Bastøy

Keywords

Solutions Journalism, solutions-oriented journalism, open prison, penological recidivism, norwegian prison system, czech prison system, Open Prison Jiřice, Bastøy Prison

Title

With trust towards freedom: The concept of Open Prison in the Czech and Norwegian prison system composed by the Solutions Journalism method

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí práce Mgr. Veronice Mackové, Ph.D za podnětnou a flexibilní zpětnou vazbu, včetně přínosných rad při zpracování této práce.

Obsah

Úvod	2
1 Solutions journalism	4
1.1 Definiční rámec pojmu solutions žurnalistiky	4
1.11 Čtyři základní pilíře solutions žurnalistiky	6
1.2 Dopady solutions žurnalistiky.....	7
1.3 Solutions žurnalistika v České republice	9
1.31 Novinářská cena za solutions žurnalistiku.....	11
2 Pojem otevřená věznice	12
2.1 Vývoj otevřených věznic v Norsku.....	13
2.2 Otevřená věznice Bastøy v Norsku.....	15
2.3 Vězeňství v České republice.....	16
2.4 Vývoj Otevřené věznice Jiřice v České republice	17
2.41 Rozdíl mezi uzavřenou a otevřenou věznicí	21
2.42 Recidiva v otevřené věznici.....	21
2.5 Kriminální recidiva	22
3 Postup při vypracovávání praktické části práce.....	24
4 Praktická část.....	25
Hluk, zápach a nedostatek soukromí. I v takovýchto podmínkách žijí odsouzení v českých věznicích	26
Norsko netrestá, ale napravuje. Na ostrovní otevřené věznici se daří odsouzeným překonávat své hranice.....	30
„Otevřená věznice mi dala rozhled.“ Jiřického zařízení se daří držet recidivu pod dvaceti procenty	34
5 Závěr	41
6 Summary.....	44
Zdroje.....	47
Teze praktické bakalářské diplomové práce.....	52
Seznam příloh.....	56

Úvod

Téma praktické bakalářské diplomové práce se ve své teoretické části věnuje popularizujícímu se žánru nazvanému solutions journalism, v České republice známý také pod pojmy solutions žurnalistika nebo žurnalistika zaměřená na řešení. Tento druh novinářiny si zakládá na propojenosti sociálního problému s jeho možným řešením, které se již ve společnosti nachází. Případné řešení je tak podrobováno základním novinářským principům, kdy je popisována jeho potencionální funkčnost pomocí grafů či čísel a zároveň jsou prezentovány limity a možná přenositelnost do jiného prostředí. Vývoj zmíněného žánru lze pozorovat už od konce 90. let 20. století zejména ve Spojených státech amerických, ovšem významné teoretické ukotvení nabídla v roce 2013 organizace Solutions Journalism Network, která zastřešuje teorii popisované metody. Posléze se autor práce zaměří i na tuzemský rozvoj solutions žurnalistiky.

Teoretická část poté pokračuje konceptem takzvaných otevřených věznic. Tento druh vězeňského zařízení si klade za cíl zabránit častému návratu vězňů zpět do výkonu trestu odnětí svobody. Spíše než na trestání klade větší důraz na samostatnost odsouzeného, na vytváření si pracovních a životních návyků, které bude potřebovat po propuštění na svobodu. Česká republika se tímto způsobem zacházení s vězni inspirovala z německého a norského modelu a posléze v listopadu roku 2017 otevřela první a dosud jedinou tuzemskou otevřenou věznici ve středočeských Jiřicích u Nymburka.

Praktická část práce se skládá ze tří psaných článků pospolu splňujících čtyři základní pilíře solutions žurnalistiky, které definovala již zmíněná organizace Solutions Journalism Network. První článek pojednává o společenském problému ve formě vysokého počtu vězněných osob a současně i jejich častého návratu – ve srovnání s jinými státy Evropské unie – do výkonu trestu odnětí svobody. První text tak poukazuje na fungování standartních uzavřených věznic a na tamní podmínky, současně i popisuje úlohu postpenitenciární péče o vězně po propuštění ze zařízení a její možné nedostatky. K tomu je i zmíněna problematika mezinárodního srovnání recidivy. Článek je mimo jiné prokládán výpověďmi recidivisty, který byl celkem třikrát odsouzený.

Druhý článek je věnován příkladu norských otevřených věznic, přičemž výsledek tohoto přístupu skandinávská země prokazuje nízkými čísly recidivy. Autor pro potřeby této práce navštívil otevřenou věznici na ostrově Bastøy nacházející se v jižní části Norska, která

je dávana za příklad progresivního přístupu v zacházení s vězni. Vhled do norského systému přispěje k prokázání funkčnosti popisovaného druhu vězeňského zařízení a současně nastíní i jeho činnost.

Závěrečný článek poodhaluje (ne)funkčnost jediné otevřené věznice v České republice. Prezentuje tak dosavadní čísla návratnosti odsouzených, kteří pobýli část svého trestu v tomto zařízení, zpět do věznice. K tomu popíše možné limity tohoto řešení včetně přenositelnosti projektu i do jiných tuzemských regionů. Návštěva jiřické otevřené věznice nabídne vhlad do fungování jediného takového zařízení u nás a přinese i důkazy o dopadu řešení.

Pro potřebu práce autor zpracoval v otevřené věznici v Jiřicích rozhovor s ředitelkou zařízení Hanou Prokopovou, speciálním pedagogem Romanem Farkašem, sociální pracovnící Veronikou Lukešovou a také se dvěma odsouzenými. Poté se obrátil i na starostku obce Jiřice Miroslavu Mičkovou. Během návštěvy norské otevřené věznice na ostrově Bastøy zpracoval interview se dvěma odsouzenými a se dvěma pracovníci zařízení, a to s vězeňskou pracovnící Henriettou Lehmannovou a vedoucí adiktološkou Vibeke D. Pedersonovou. Poté autor také oslovil recidivistu pana Alexandra, ředitelku organizace Mezinárodního vězeňského společenství Gabrielu Kabátovou, sociologa a odborníka na vězeňství Lukáše Dirgu ze Západočeské univerzity v Plzni a metodičku pro výkon vazby a trestu Vězeňské služby České republiky Hanu Löffelmannovou.

Autor přistoupil ve druhém článku praktické části k mírnému odchýlení od teze, kdy práce neziskových organizací prostupuje ve všech tří článcích. K tomuto rozhodnutí přikročil zejména z důvodu lepší provázanosti textů.

Cílem práce je přispět k povědomí popisovaného žánru žurnalistiky za pomoci tématu, které může být do jisté míry ve společnosti vnímáno stále okrajově, a to tuzemského vězeňství. Autor se tomuto přístupu věnoval již v průběhu studia, kdy vznikl článek zabývající se totožným sociálním problémem při předmětu Solutions Journalism vedeným paní Mgr. Veronikou Mackovou, Ph.D a byl posléze publikován na webu Hlidacipes.org. Téma v této bakalářské práci autor rozšíří nejen o norský příklad, ale rovněž pojme samotné téma komplexněji.

1 Solutions journalism

Solutions journalism, v českém překladu žurnalistika zaměřená na řešení nebo také jen solutions žurnalistika, je metoda novinářiny, která nereportuje pouze o negativních aspektech, ale popisuje i jejich možná řešení. Tedy nepoukazuje pouze na samotný problém, ale analyzuje i to, co lidé dělají, aby se pokusili daný problém zmírnit.¹ Tuto metodu lze považovat za pokročilou formu žurnalistiky, jelikož svojí komplexností pokračuje tam, kde standartní novinářina obvykle nedosáhne.² Tedy vypráví společenský problém celistvěji a doplňuje k němu i jeho možná řešení, která se ve společnosti již nachází. Nehledá jen dokonalá řešení, naopak zkoumá, jak se lidé s daným problémem vypořádávají, co a proč funguje a hledá i možné limity, proč by řešení nemuselo být přenositelné.³

1.1 Definiční rámec pojmu solutions žurnalistiky

Ačkoliv lze koncept solutions žurnalistiky považovat za způsob novinářiny, který se začal významněji rozvíjet přibližně od roku 2010⁴, první zmínky se vyskytly už v roce 1998.⁵ V článku publikovaném v *Columbia Journalism Review* s názvem *Vzestup žurnalistiky zaměřené na řešení* (anglicky *The Rise of Solutions Journalism*) definuje Susan Beneschová tento koncept jako „informování o snahách, které se zdají být úspěšné při řešení konkrétních sociálních problémů“⁶. Beneschová popisuje počátky konceptu solutions žurnalistiky v amerických denících prostřednictvím rozhovorů s novináři. „*Psali jsme články o počtu mladistvých uživatelů drog a o počtu dětí, které se navzájem postřílely. Málokdy jsme psali o komunitních organizacích a o tom, co dělají, aby se pokusily tyto problémy napravit,*“⁷

¹ LOUGH, Kyser a MCINTYRE, Karen. Transitioning to Solutions Journalism: One Newsroom's Shift to Solutions-focused Reporting. *Journalism studies (London, England)* [online]. Abingdon: Routledge, 2021, 22(2), 193-208 [cit. 2023-05-05]. ISSN 1461-670X. Dostupné z: doi:10.1080/1461670X.2020.1843065

² Co je Solutions Journalism. *TOL Education* [online]. Praha: Transitions o.s., 2020 [cit. 2023-05-4]. Dostupné z: <http://toleducation.org/solutions-journalism/cs/co-je-sj/>

³ Tamtéž.

⁴ HOTZ, Julia. 54 News Outlets with Dedicated Solutions Journalism Sections. *The Whole Story* [online]. 31.03.2019 [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: <https://thewholestory.solutionsjournalism.org/34-news-outlets-with-dedicated-solutions-journalism-sections-9ef0214a7c43>

⁵ MCINTYRE, Karen a LOUGH, Kyser. Toward a clearer conceptualization and operationalization of solutions journalism. *Journalism (London, England)* [online]. London, England: SAGE Publications, 2021, 22(6), 1558-1573 [cit. 2023-05-07]. ISSN 1464-8849. Dostupné z: doi:10.1177/1464884918820756

⁶ BENESCH, Susan. The rise of solutions journalism. (solutions to social ills). *Columbia journalism review*. New York: Columbia University, Graduate School of Journalism, 1998, 36(6), 36-39 [cit. 2023-05-04]. Str. 37. ISSN 0010-194X.

⁷ Tamtéž.

popsala v článku bývalá editorka Union-Tribute Gerald Warren s tím, že jejím cílem bylo kromě informování poskytnout čtenářům i jistou naději.⁸

Ovšem Beneschová podotýká, že mezi novináři zaznívali i kritické hlasy vůči formujícímu se novému konceptu žurnalistiky. Tehdejší reportér The Washington Post Howard Kurtz zmiňuje, že novináři už před tím pokrývali schémata řešení problémů, a to ještě dříve, než si někdo usmyslel tomu říkat „solutions“. „*Používání tohoto označení mi stále trochu vadí, protože čtenáři dává najevo, že ho reportér přivede k zázračným řešením, zatímco skutečnost může být mnohem zamotanější. Pro mě je zde největším nebezpečím novinářská malůvka, v níž editor nařídí určitý druh pozitivního příběhu a úkolem reportéra je pak tímto příběhem vyplnit prázdná místa,*“ řekl Howard Kurtz.⁹

O rok později ve svém odborném příspěvku s názvem *Žurnalistika, korporatismus, demokracie* (anglicky *Journalism, Corporatism, Democracy*) pro časopis *Media International Australia* definuje Chris Lawe Davies solutions žurnalistiku takto: „*Nejedná se o žurnalistiku dobrých zpráv, která ve svých různých pokusech velkolepě selhala. Solutions žurnalistika spíše nepopírá hodnotu negativních zpráv; pouze tvrdí, že namísto nekonečného informování o neúspěchu (a ponechání nápravy na někom jiném) se někdy věci dají vyřešit.*“¹⁰ Chris L. Davies v tomto příspěvku polemizoval nad možnými novými přístupy, které by navázali na investigativní žurnalistiku, nezaobíral se primárně konceptem solutions žurnalistiky.

Další rozvoj solutions žurnalistiky přišel v roce 2010, kdy David Bornstein a Tina Rosenbergová započali sérii solutions příspěvků pro deník the New York Times¹¹ o potencionálních řešeních na sociální problémy.¹² Jednalo se o první sérii článků, které se

⁸ BENESCH, Susan. The rise of solutions journalism. (solutions to social ills). *Columbia journalism review*. New York: Columbia University, Graduate School of Journalism, 1998, 36(6), 36-39 [cit. 2023-05-04]. Str. 37. ISSN 0010-194X.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ CHRIS LAWE DAVIES. Journalism, Corporatism, Democracy. *Media international Australia incorporating Culture & policy*. 1999, (90), 53-64 [cit. 2023-05-10]. ISSN 1329-878X.

¹¹ Články vycházely jednou týdně až do poloviny roku 2021, poté autoři od této rubriky upustili. Podle Lucie Černé jejich mise nebyla mít speciální rubriku, ale chtěli, aby se žánrová mentalita propsala do redakční kultury.

¹² HOTZ, Julia. 54 News Outlets with Dedicated Solutions Journalism Sections. *The Whole Story* [online]. 31.03.2019 [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: <https://thewholestory.solutionsjournalism.org/34-news-outlets-with-dedicated-solutions-journalism-sections-9ef0214a7c43>

drželi principů popisovaného žánru žurnalistiky. Během několika let se obdobné příspěvky začaly objevovat i v jiných médiích jako je britský BBC nebo americký Politico.¹³

Za snad největším rozvojem a popularizací stojí organizace Solutions Journalism Network, která byla založena v roce 2013. Ta zastřešuje mentoring a koučink novinářů. „Žurnalistika zaměřená na řešení kritickým a jasným způsobem zkoumá a vysvětluje, jak se lidé snaží řešit obecně sdílené problémy. Zatímco novináři obvykle definují zprávy jako to, co se pokazilo, žurnalistika zaměřená na řešení se snaží tuto definici rozšířit: zpravodajsky hodnotné jsou i reakce na problémy. Přidáním důsledného pokrytí řešení mohou novináři vyprávět celý příběh,“¹⁴ vysvětluje organizace hlavní poslání tohoto žánru žurnalistiky na svém webu.

Solutions Journalism Network reaguje na zvyšující se fenomén polarizace společnosti. Podle ní žurnalistika selhává v úloze být regulační silou, která by společnost propojovala. „Tím, že novináři budou informovat o řešeních místních a globálních problémů, tak mohou vybavit lidi ve všech komunitách znalostmi, které pomohou si představit a vybudovat spravedlivější a udržitelnější svět,“ uvádí svou vizi organizace.¹⁵

Se Solutions Journalism Network již dosud spolupracovalo na 500 mediálních organizací a 20 tisíc novinářů s cílem porozumět žánru solutions žurnalistiky a zahrnout jej do své práce. Cílem organizace je do roku 2025, aby většina konzumentů mediálního obsahu v USA a značná část celosvětové populace měla přístup k zprávám splňující kritéria solutions žurnalistiky.¹⁶

1.11 Čtyři základní pilíře solutions žurnalistiky

Solutions Journalism Network definuje čtyři základní pilíře žurnalistiky zaměřené na řešení jako:

1. reakce na sociální problém,
2. porozumění a vhled do dané problematiky,
3. důkazy o dopadu řešení ve formě čísel či výzkumů,

¹³ HOTZ, Julia. 54 News Outlets with Dedicated Solutions Journalism Sections. *The Whole Story* [online]. 31.03.2019 [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: <https://thewholestory.solutionsjournalism.org/34-news-outlets-with-dedicated-solutions-journalism-sections-9ef0214a7c43>

¹⁴ Mission. *Solutions Journalism Network* [online]. New York: Solutions Journalism Network, 2023 [cit. 2023-05-08]. Dostupné z: <https://www.solutionsjournalism.org/about>

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž.

4. popis limitů, kdy zatímco něco může fungovat v jedné části světa nebo i ve vedlejším regionu, neznamená to, že to musí být přenositelné.¹⁷

Solutions žurnalistiku lze rozčlenit i na pět bodů v angličtině skládající slovo WHOLE, které odkazuje na komplexnost tohoto žánru žurnalistiky.

1. Na jakou reakci se článek zaměřuje,
2. jak dané řešení funguje,
3. vhléd do problematiky,
4. zahrnutí limitů a nedostatků,
5. důkazy, že dané řešení má dopad.¹⁸

1.2 Dopady solutions žurnalistiky

V roce 2014 byla provedena jedna z prvních odborných studií s názvem *Moc žurnalistiky zaměřené na řešení* (anglicky *The Power of Solutions Journalism*), která sledovala dopad žurnalistiky zaměřené na řešení na čtenáře. Jejími autory byli Alexander L. Curry a Keith Hammonds. Studie si klade základní otázku, a to, jak občané Spojených států amerických reagují na rozvíjející se fenomén solutions žurnalistiky. Studie obsahovala celkem 6 článků po třech tématech. Zatímco jeden článek se orientoval pouze na problém, druhý z dvojice k němu přidal i možnou reakci na zmírnění daného problému. Autoři studie v závěru poukázali na tři slibné faktory u čtenářů, kteří přečetli článek splňující kritéria solutions přístupu. A to na nárůst pocitu účinnosti, posílení spojení mezi publikem a zpravodajskými organizacemi a potencionální rozvoj angažovanosti čtenáře v dané problematice.¹⁹

Další ze studií *Motivace mediálního publika: Šokovat je, nebo jim nabídnout řešení?* (anglicky *Motivating news audiences: Shock them or provide them with solutions?*) od Karen McIntyreové a Meghan Sobelové proběhla o tři roky později. Zde na vzorku čtenářů autorky sledovaly reakce na dva druhy novinářských postupů, a to na články, které negativně

¹⁷ What is Solutions Journalism. *Solutions Journalism Network* [online]. New York: Solutions Journalism Network, 2023 [cit. 2023-05-08]. Dostupné z: <https://www.solutionsjournalism.org/about/solutionsjournalism>

¹⁸ What is Solutions Journalism? These four ingredients are all it takes. *Medium.com* [online]. 6. března 2017 [cit. 2023-05-23]. Dostupné z: <https://medium.com/@soljourno/what-is-solutions-journalism-c050147bb1eb>

¹⁹ CURRY, Alexander L. a HAMMONDS, Keith H. The power of solutions journalism. *Solutions Journalism Network* [online]. 2014, s. 1-14. [cit. 2023-05-12]. Dostupné z: https://mediaengagement.org/wp-content/uploads/2014/06/ENP_SJN-report.pdf

šokovaly o některém ze společenských problémů, nebo poukázaly i na možné řešení. Studie prokázala, že ani jedna z metod neinspirovala čtenáře ke zvýšení empatie vůči danému problému, v tomto případě obchodu s bílým masem. Zároveň nedošlo k vytvoření potřeby u čtenáře aktivně jednat ani sdílet daný příběh. Co naopak žurnalistika zaměřená na řešení prokázala, bylo, že čtenáři tohoto článku se cítili více pozitivní a zamýšleli se do budoucna k obdobným článkům na dané téma vrátit. To podle autorů studie nasvědčuje, že příběhy zaměřené na řešení mohou být pro čtenáře více poutavé a udržet je u mediálního obsahu.²⁰

V roce 2019 vznikla studie *Účinky uvádění informací o řešeních ve zpravodajství o sociálních problémech* (anglicky *Solutions journalism: The effects of including solution information in news stories about social problems*) od Karen McIntyreové, která rovněž zkoumala efektivitu solutions žurnalistiky na příjemcích obsahu. Studie popisuje, že zmínění účinného řešení sociálního problému ve psaném článku vyvolává u čtenářů méně negativních dojmů, na rozdíl za situace, kdy nebylo na možné řešení poukázáno, případně bylo zmíněné neúčinné řešení. Zde studie došla k závěru, že žurnalistika zaměřená na řešení zmírňuje některé škodlivé účinky negativních zpráv, zároveň ale nenasměruje čtenáře k participaci na samotném řešení.²¹

V roce 2021 vyšla dosud poslední studie *Přechod na žurnalistiku zaměřenou na řešení: Proměna jedné redakce na reportování zaměřené na řešení* (anglicky *Transitioning to Solutions Journalism: One Newsroom's Shift to Solutions-focused Reporting*) od Karen McIntyreové a Kysera Lougha, která se na rozdíl od předchozích studií zaměřila na transformaci největšího denního tisku v americkém státě Alabama Montgomery Advertiser a na to, jaký přínos to čtenářům přineslo. Tento deník se rozhodl v roce 2018 vytvořit redakci, která by se věnovala čistě tématům žurnalistiky zaměřené na řešení. Deník tak reagoval na hledání inovativních způsobů, jak zvýšit zapojení publika. Podle autorů výsledek bádání prokázal vyšší čtenost a větší zaujetí čtenáře u článků zaměřených na řešení, na rozdíl od tradičních článků. Dále bylo prokázáno, že čtenáři oceňovali, že součástí článku byl

²⁰ MCINTYRE, Karen. Motivating news audiences: Shock them or provide them with solutions?. *Communication & Society* [online]. Pamplona: Universidad de Navarra, 2017, 30(1), 39-56 [cit. 2023-05-12]. ISSN 2386-7876. Dostupné z: doi:10.15581/003.30.1.39-56

²¹ MCINTYRE, Karen. Solutions Journalism. *Journalism practice* [online]. Abingdon: Taylor & Francis, 2019, 13(1), 16-34 [cit. 2023-05-24]. ISSN 1751-2786. Dostupné z: doi:10.1080/17512786.2017.1409647

i pozitivní obsah. Podle šéfredaktora se transformací redakce na solutions žurnalistiku zlepšilo napojení čtenářů na deník.²²

1.3 Solutions žurnalistika v České republice

Fenomén solutions žurnalistiky se do České republiky dostal díky iniciativě tehdejšího ředitele organizace Ashoka Ondřeje Lišky. Tato organizace podporuje inovátorské přístupy a jedním z takzvaných Ashoka Fellow byl vybrán jeden ze zakladatelů již zmíněné organizace Solutions Journalism Network David Bornstein. *„Takhle se to dozvěděl Ondřej Liška, přišlo mu to zajímavé a chtěl něco takového zkusit přiblížit i v Česku. Tehdy se domluvil s Open Society Foundation, která je organizátorem českých novinářských cen, jestli by nezavedli cenu za solutions žurnalistiku,*“²³ popisuje v rozhovoru počáteční přípravy rozvoje fenoménu Lucie Černá, která v Ashoce a později i v organizaci Transitions stála za rozvojem solutions žurnalistiky. Zavedení kategorie této žurnalistiky jako zvláštní novinářské ceny bylo podle ní klíčové pro zvýšení povědomí o tomto žánru.²⁴

Na druhé předávání zvláštní ceny za solutions žurnalistiku přiletěl v roce 2017 do České republiky David Bornstein. Při této příležitosti Ashoka následující den uspořádala workshop pro novináře. *„Z něho vyvstalo několik věcí. Jedna je, že novinářům to přišlo hezké a zajímavé. Druhá, že bylo cítit to, že takových trendů je hodně a zítra přijde zase něco jiného. Pro nás to znamenalo, že pokud to myslíme vážně a chceme s tím něco dělat, tak to musíme dělat systematicky a nějakým způsobem držet krok, jinak zájem opadne.*“²⁵

Tři základní pilíře Ashoky:

1. osvěta fenoménu solutions žurnalistiky,
2. praktické workshopy pro novináře,
3. mikro grantová podpora.²⁶

Ashoka do České republiky pozvala několik zahraničních novinářů a odborníků pohybující se v prostředí organizace Solutions Journalism Network. *„Budování povědomí byl první krok. Byli to ambasadoři, kteří mají váhu. A ti českým novinářům říkali, že je tu*

²² LOUGH, Kyser a Karen MCINTYRE. Transitioning to Solutions Journalism: One Newsroom's Shift to Solutions-focused Reporting. *Journalism studies* (London, England) [online]. Abingdon: Routledge, 2021, 22(2), 193-208 [cit. 2023-05-24]. ISSN 1461-670X. Dostupné z: doi:10.1080/1461670X.2020.1843065

²³ Rozhovor s Lucií Černou, Příloha I

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tamtéž.

něco zajímavého, co by pro jejich redakci mohlo znamenat malou změnu či doplněk toho, jaký obsah produkují a že to může přinášet benefity včetně těch ekonomických.“²⁷

Dalším krokem byly praktické workshopy, kdy Ashoka pozvala trenéry ze Solutions Journalism Network, kteří se s českými novináři zaměřili na teorii a zodpovídali jim otázky na to, co je a není solutions žurnalistika. Posledním krokem byla podpora lokální produkce, aby čeští novináři mohli produkovat kvalitní mediální výstupy splňující kritéria solutions žurnalistiky. *„Abychom jim umožnili praktickou zkušenost, tak jsme vypsalí první mikro grantové výzvy. Záměrně to byly mikro výzvy, protože to jsou granty v řádu do 20 tisíc korun, které měly kompenzovat čas navíc, který tím novinář stráví a částečně odstranit strach z kroku do neznáma. A to se ukázalo, že byla dobrá strategie.*“²⁸ Ashoka následně českou praxi replikovala i do jiných zemí střední Evropy, a to na Slovensko, do Polska a Maďarska.²⁹

V lednu 2019 převzala činnost Ashoky organizace Transitions. Transitions je mezinárodní organizace se sídlem v České republice, která přináší do společnosti nové trendy globálního novinářského světa. *„Ashoka je taková porodní bába. Někde zmerčí pěknou myšlenku, pomůže ji na svět, chvíli ji opatruje, ale současně pro ni hledá už nějaké dobré pěstouny. A pěstoun myšlenky Solutions žurnalistiky v Česku, popřípadě ve střední Evropě byl Jeremy Druker, což je také Ashoka Fellow.*“³⁰ Jeremy Druker je výkonným ředitelem Transitions a zároveň i šéfredaktorem stejnojmenného magazínu.³¹ V této organizaci pokračovala Černá ve své práci na rozšíření fenoménu v rámci střední a východní Evropy a Balkánu.³²

Podle Černé je Transitions v České republice nyní ve fázi, během které se zaměřuje na spolupráci s lokálními redakcemi. Zároveň rozvíjí i mezinárodní spolupráci vícero redakcí. Příkladem může být projekt, jehož součástí je český magazín Reportér, slovenský Denník N a pak také novináři z Bosny a Hercegoviny. *„Česko je v rámci regionu ve vztahu k solutions žurnalistice nejvyvinutější. Ono je taková laboratoř, kdy tu testujeme nové*

²⁷ Rozhovor s Lucií Černou, Příloha I.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Jeremy Druker. *TOL Education* © TOL EDUCATION 2023 [online]. [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://toleducation.org/faculty/jeremy-druker/>

³² Rozhovor s Lucií Černou, Příloha I

*nápady a přístupy. Díky projektu Chytré Česko³³ se ukázalo, že to jde, že to má své publikum a hodnotu. A že si to zvládne najít své zdroje.*³⁴

1.31 Novinářská cena za solutions žurnalistiku

Od roku 2010 zastřešuje nadace Open Society Foundation českou novinářskou cenu, od roku 2016 je její součástí i zvláštní cena za solutions žurnalistiku.³⁵ Ta v prvních letech probíhala za spolupráce s Ashokou, od roku 2019 pak s Transitions. „*V okamžiku, kdy jsme začali s mikro granty, tak jsme stáli před etickým problémem. Transitions už nemohla být partnerem, protože začali vylézat absolventi s našimi grantovými mikro penězi. Respektive Transitions zůstalo garantem kvality. A to, kdyby porota měla nějaké dotazy a potřebu vědět, jestli něco je nebo není solutions.*“³⁶ Následně Transitions ztratilo i právo veta, kdy se ve spolupráci s Open Society Foundation domluvili, že v porotě budou zasedat lidé, kteří metodě rozumějí.³⁷

Do roku 2020 byl vítěz této kategorie vybírán pouze z nominovaných mediálních výstupů v ostatních kategoriích. Porota tehdy vybírala příspěvky, které byly solutions žánru nejbližší. Od roku 2021 bylo možné nominovat příspěvky přímo.³⁸

³³ Chytré Česko je projekt Aktuálně.cz, který se ve svých člancích věnuje tematice školství za pomoci principů solutions žurnalistiky.

³⁴ Rozhovor s Lucií Černou, Příloha I

³⁵ Novinářská cena: Soutěžní kategorie. *Nadace OSF* [online]. Praha [cit. 2023-05-23]. Dostupné z: <https://osf.cz/novinarska-cena/soutezni-kategorie/>

³⁶ Rozhovor s Lucií Černou, Příloha I

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

2 Pojem otevřená věznice

Filosofie otevřených věznic si zakládá na úspěšném návratu a začlenění člověka zpět do společnosti. Větší důraz než na trestání se klade na jeho samostatnost, práci a vytvoření si pracovních a životních návyků potřebných na svobodě. Důležitým faktorem je zde důvěra. Vězni nežijí v celách, ale často v rodinných domech, kde si sami vaří nebo uklízí. Odsouzený však musí dodržovat stanovený režim dané otevřené věznice.³⁹ Samotný přechod na svobodu bývá pro mnoho vězňů problematický, zejména pak v období do šesti měsíců po propuštění.⁴⁰ V České republice se zhruba dva ze tří odsouzených vrátí znovu v průběhu života zpět do výkonu trestu odnětí svobody.⁴¹

Koncept otevřených věznic ale není fenoménem 21. století, počátky či rozvoj této myšlenky otevřených věznic lze sledovat už v roce 1891 ve Švýcarsku, v první polovině dvacátého století pak ve Spojených státech amerických, Velké Británii a v Nizozemsku. Postupně se tak filosofie otevřených věznic rozvíjela až do dnešní podoby.⁴² V České republice první takováto věznice byla otevřena v listopadu roku 2017, kdy významnou inspirací pro Ministerstvo spravedlnosti České republiky a Vězeňskou službu České republiky byl norský a německý systém otevřených věznic.⁴³

Téma otevřených věznic bylo rovněž zpracováno už i několika novinářskými výstupy splňujícími základní kritéria solutions žurnalistiky, a to v rozhlasové podobě v roce 2015 americkou rozhlasovou stanicí Public Radio International, která se zaměřila na finský

³⁹ ČERNÁ, Adéla a LOUŽENSKÝ, Jan. „Tady máte klíče, v sedm buďte doma.“ Otevřená věznice nechce, aby se lidé znovu vraceli za mříže. *Hlidacípes.org* [online]. 2021, [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/tady-mate-klince-v-sedm-budte-doma-otevrena-veznice-nechce-aby-se-lide-znovu-vraceli-za-mrize/>

⁴⁰ MAREŠOVÁ, Alena a kol. Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza. *Institut pro kriminologii a sociální prevenci*. 2016. Str. 48. ISBN 978-80-7338-157-8

⁴¹ Statistické ročenky Vězeňské služby. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>

⁴² NRUPATHUNGA, Patel a VENUMADHAVA, G. S. Resocialisation of Prisoners - A Concept of Open Prison. *Indian Journal of Applied Research* [online]. 2016, [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: [https://www.worldwidejournals.com/indian-journal-of-applied-research-\(IJAR\)/recent_issues_pdf/2016/April/April_2016_1461303321__174.pdf](https://www.worldwidejournals.com/indian-journal-of-applied-research-(IJAR)/recent_issues_pdf/2016/April/April_2016_1461303321__174.pdf)

⁴³ DIRGA, Lukáš a PROKOPOVÁ, Hana. Open Prison Works: Sharing Experiences from the Czech Republic. *Advancing Corrections Journal*, 2022, roč. 14, č. 2, str. 127-140. ISSN: 2517-9233

příklad otevřených věznic⁴⁴ a naposledy v roce 2022 neziskovým online magazínem Reasons to be Cheerful, který pokrýval indickou zkušenost s popisovaným konceptem.⁴⁵

2.1 Vývoj otevřených věznic v Norsku

V Norsku žije přibližně pět a půl milionu lidí, počet tamních obyvatel je tak o zhruba polovinu nižší než v České republice.⁴⁶ Tamní počet vězňů dosahuje mírně přes 3 tisíce,⁴⁷ ti jsou rozmístěni v celkem 58 vězeňských zařízeních⁴⁸ s celkovou kapacitou 3,8 tisíce míst.⁴⁹ Norské věznice tak nedosahují velkých kapacit jako je tomu například v České republice. Norská nápravná služba⁵⁰ argumentuje tímto vysokým počtem zařízení na poměrně nízký počet uvězněných osob zejména důvodem specifických geografických podmínek. Proto je podle ní potřebný vyšší počet věznic, aby odsouzený mohl vykonávat trest odnětí svobody blíže domovu.⁵¹

Norská nápravná služba dělí věznice na dva typy, a to na věznice s vysokým stupněm zabezpečení, které tvoří skoro 70 procent cel vězeňské kapacity. A věznice s nízkým stupněm zabezpečení, nazývané také jako otevřené věznice, které doplňují zbylou část systému.⁵²

Tento druh zařízení se vyznačuje nižšími bezpečnostními opatřeními. Přesto je zde obvyklý plot podél objektu a věžeň nesmí samovolně opustit daný prostor. V norských otevřených věznicích odsouzení žijí ve sdílených domech. Výhoda tohoto druhu zařízení spočívá v již zmíněných volnějším nárocích na bezpečnostní opatření a je zde kladen důraz

⁴⁴ In Finland's 'open prisons,' inmates have the keys. Rae Ellen Bichell. *Solutions Journalism* [online]. 2015, [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: <https://www.solutionsjournalism.org/stories/in-finland-s-open-prisons-inmates-have-the-keys>

⁴⁵ YARLAGADDA, Kavitha. India's 'Open Prisons' Are a Marvel of Trust-Based Incarceration. *Solutions Journalism* [online]. 2022, [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: <https://www.solutionsjournalism.org/stories/india-s-open-prisons-are-a-marvel-of-trust-based-incarceration>

⁴⁶ Directorate of Norwegian Correctional Services. Quick Stats. *Europpris* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.euoppris.org/agency/directorate-of-norwegian-correctional-services-nor/?tab=statistics>

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ About the Norwegian Correctional Service. *Kriminalomsorgen* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.kriminalomsorgen.no/?cat=536003>

⁴⁹ Directorate of Norwegian Correctional Services. Quick Stats. *Europpris* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.euoppris.org/agency/directorate-of-norwegian-correctional-services-nor/?tab=statistics>

⁵⁰ Obdobnou organizací je v tuzemsku Vězeňská služba České republiky.

⁵¹ About the Norwegian Correctional Service. *Kriminalomsorgen* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.kriminalomsorgen.no/?cat=536003>

⁵² Tamtéž.

na možnost kontaktu se společností.⁵³ Vězni tak mohou dojíždět z otevřené věznice za prací nebo studiem.⁵⁴

Pro závažně rizikové vězně je i určeno oddělení se zvláště vysokým stupněm zabezpečení. Mezi lety 2002 až 2021 zde pobývalo pouhých 13 osob.⁵⁵

Norský vězeňský systém je založen na reintegraci. Průběh reintegrace se může skládat i ze čtyř stupňů, nemusí to být však pravidlem. Počínaje věznicemi s vysokým stupněm zabezpečení, dále otevřenými věznicemi, domy na půli cesty a vykonávání trestu v domácím prostředí ve formě elektronického náramku.⁵⁶

Otevřené věznice, též nazývané věznice s nízkým stupněm zabezpečení, jsou tak součástí komplexního systému práce s odsouzenými. Historie těchto norských zařízení sahá až do začátku druhé poloviny 20. století.⁵⁷

Do otevřené věznice může být vězeň přerazen z vysokého stupně zabezpečení po uplynutí části trestu. Není však přesně stanovená doba, kdy k tomu má dojít. Přitom je přihlíženo na rizika odsouzeného. Může se tak stát, že z bezpečnostních důvodů bude zamítnuto přemístění do nízkého stupně zabezpečení. Současně u trestů nepřesahujících délku dvou let odnětí svobody je odsouzený zpravidla zařazen do otevřené věznice. Zhruba polovina norské vězeňské populace projde otevřenými věznicemi.⁵⁸

Výsledek norského nápravného systému lze prezentovat na nízkém čísle návratů propuštěných vězňů zpět do výkonu trestu odnětí svobody. Studie publikovaná v prosinci roku 2020 sledující recidivu u propuštěných vězňů mezi lety 2015 až 2018 tvrdí, že recidiva v roce 2015 dosáhla 31,1 procenta. O rok později se snížila o 4,4 procenta a v roce 2017 dosáhla pouze 16,4 procenta. Sledované období po propuštění bylo dva roky. Podle autora této studie Ragnara Kristoffersena z Vysoké školy norské nápravné služby může jedním

⁵³ Lavt sikkerhetsnivå. *Kriminalomsorgen* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.kriminalomsorgen.no/lavt-sikkerhetsnivaa.518717.no.html>

⁵⁴ MJALAND, Kristian; Julie LAURSEN; Anna SCHLIEHE a Simon LARMOUR. Contrasts in freedom: Comparing the experiences of imprisonment in open and closed prisons in England and Wales and Norway. *European Journal of Criminology*, 0(0). Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/14773708211065905>

⁵⁵ Særlig høyt sikkerhetsnivå. *Kriminalomsorgen* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.kriminalomsorgen.no/?cat=536003>

⁵⁶ About the Norwegian Correctional Service. *Kriminalomsorgen* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.kriminalomsorgen.no/?cat=536003>

⁵⁷ MJALAND, Kristian; Julie LAURSEN; Anna SCHLIEHE a Simon LARMOUR. Contrasts in freedom: Comparing the experiences of imprisonment in open and closed prisons in England and Wales and Norway. *European Journal of Criminology*, 0(0). Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/14773708211065905>

⁵⁸ Tamtéž.

z důvodů tohoto poklesu být reforma policie a změny v jejich postupech nebo nižší počet propuštěných recidivistů. Právě u nich je v Norsku dvakrát vyšší šance na návrat do vězení než u lidí, kteří jsou poprvé ve výkonu trestu odnětí svobody.⁵⁹

Studie rovněž sledovala pětileté období možného recidivního chování u počtu propuštěných, kteří splňovali kritéria. Zde u osob, které vyšly z výkonu trestu ve vysokém stupni zabezpečení, recidiva dosáhla 44 procent, u otevřených věznic pak 23 procent.⁶⁰

2.2 Otevřená věznice Bastøy v Norsku

Mužská otevřená věznice Bastøy se nachází na ostrově o velikosti asi 2,3 tisíce akrů v jižním Norsku poblíž obce Horten.⁶¹ Založená byla v roce 1982.⁶² Na ostrově se nachází zhruba 80 budov, které jsou využívány pracovníky věznice i obývané vězni. Součástí ostrova je také les, orná půda a chovný dobytek. Samotná věznice připomíná spíše menší obec, jejíž součástí je i obchod, ve kterém si mohou odsouzení nakoupit, dále knihovna, zdravotnické zařízení či kostel.⁶³

Věznice má kapacitu pro 125 osob⁶⁴ a mohou se v ní nacházet i lidé, kteří spáchali závažné trestné činy jako znásilnění či vražda.⁶⁵ Žádost o zařazení, potažmo přeřazení na ostrovní otevřenou věznici si podávají vězni sami.⁶⁶ Jak bylo již zmíněno výše, záleží na individuálním posouzení rizik, a to, zda může být odsouzený přeřazen na úrovně nízkého zabezpečení.

Součástí věznice jsou programy zaměřené na drogy a násilí nebo mediační kurz v rámci restorativní justice organizovaný Červeným křížem. Dále je zde kladený důraz na

⁵⁹ KRISTOFFERSEN, Ragnar. Recidivism among persons released from prison in Norway 2015 – 2018. *University College of Norwegian Correctional Service* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://www.kriminalomsorgen.no/?cat=536003>

⁶⁰ KRISTOFFERSEN, Ragnar. Recidivism among persons released from prison in Norway 2015 – 2018. *University College of Norwegian Correctional Service* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://www.kriminalomsorgen.no/?cat=536003>

⁶¹ Bastøy fengsel. *Kriminalomsorgen* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://www.kriminalomsorgen.no/bastoyey-fengsel.5018998-237612.html>

⁶² SUTTER, D. John. Welcome to the world's nicest prison. *CNN* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2012/05/24/world/europe/norway-prison-bastoy-nicest/index.html>

⁶³ Bastøy fengsel. *Kriminalomsorgen* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://www.kriminalomsorgen.no/bastoyey-fengsel.5018998-237612.html>

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ SUTTER, D. John. Welcome to the world's nicest prison. *CNN* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2012/05/24/world/europe/norway-prison-bastoy-nicest/index.html>

⁶⁶ Bastøy fengsel. *Kriminalomsorgen* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://www.kriminalomsorgen.no/bastoyey-fengsel.5018998-237612.html>

normalizaci vztahů uvnitř rodiny, kdy v jednom z programů otec buduje pevnější pouto a vzájemné pochopení s jeho dítětem. Obecně se Bastøy snaží o posílení vztahu odsouzeného s rodinou, kdy na ostrově je vyhrazený dům pro návštěvy. Vzdělávat se pak odsouzený může například v tesařství nebo hudbě. Věznice rovněž umožňuje přístup do škol mimo ostrov. Vězeň pracuje zejména na ostrově, kde zastává mnohé pozice. Mezi ně patří zemědělec, farmář, prodavač v obchodě s potravinami, mechanik nebo pomocná síla na lodi fungující jako spojení s pevninou. Mezi volnočasové aktivity spadá na ostrově fotbal či rybaření.^{67 68}

2.3 Vězeňství v České republice

V České republice se nachází 35 věznic⁶⁹, které spadají pod Vězeňskou službu České republiky.⁷⁰ Od listopadu roku 2017 byla novelou zákona č. 40/2009 Sb.⁷¹ změněna struktura věznic, kdy namísto čtyř původních typů věznic s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou vzniklo rozdělení na dvě, a to ostraha a zvýšená ostraha.⁷²

Současně věznice s ostrahou se rozčlenily na tři stupně, kdy nejnižší představuje nízký stupeň zabezpečení, dále střední stupeň zabezpečení a vysoký stupeň zabezpečení. Na základě spáchaných činů a uvěznění v jednom ze čtyř dříve využívaných označení věznic přešli odsouzení dle zákona do příslušných nově vzniklých stupňů zabezpečení. Vězeňská služba České republiky ale směla do tohoto procesu rozdělování odsouzených zasáhnout, kdy na základě dosavadního průběhu výkonu trestu mohla zákonem dané rozdělení u jednotlivců pozměnit.⁷³

V České republice dosahuje penologická recidiva zhruba 65 procent. Je tím jedna z nejvyšších ve srovnání se státy Evropské unie.⁷⁴ V současnosti se ve věznicích nachází

⁶⁷ Bastøy fengsel. *Kriminalomsorgen* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://www.kriminalomsorgen.no/bastoy-fengsel.5018998-237612.html>

⁶⁸ NAGY, Britton. Bastøy Prison: Creating Good Neighbors. *Pulitzer Center* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://pulitzercenter.org/stories/bastoy-prison-creating-good-neighbors>

⁶⁹ Z toho deset z nich jsou vazební věznice.

⁷⁰ Organizační jednotky. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky>

⁷¹ Novelizovaný zákon lze dohledat pod číslem 58/2017 Sb.

⁷² Redukce typů věznic. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-mirov/sdilene-sekce/obecny-postup#>

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ ČERNÁ, Adéla a LOUŽENSKÝ, Jan. „Tady máte klíče, v sedm buďte doma.“ Otevřená věznice nechce, aby se lidé znovu vraceli za mříže. *Hlidacipes.org* [online]. 2021, [cit. 2023-06-04]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/tady-mate-klice-v-sedm-budte-doma-otevrena-veznice-nechce-aby-se-lide-znovu-vraceli-za-mrize/>

zhruba 19 750 odsouzených.⁷⁵ Za rok 2021 při téměř 19 tisíc odsouzených byl v českých věznicích pátý nejvyšší počet vězňů na 100 tisíc obyvatel v rámci Evropské Unie, a to za Maďarskem, Polskem, Slovenskem a Litvou.⁷⁶ Jako jednou z reakcí na fenomén přeplněnosti věznic a vysoké recidivy vznikla v listopadu 2017 otevřená věznice v Jiřicích u Nymburka ve Středočeském kraji.⁷⁷ Koncepce vězeňství do roku 2025 schválená vládou v únoru roku 2016 pojednává o možnosti vybudování pilotního projektu otevřené věznice s využitím financí z Norských fondů, kdy je otevřená věznice zmíněná jako jeden z nástrojů, jak přistoupit ke snižování penologické recidivy.^{78 79}

2.4 Vývoj Otevřené věznice Jiřice v České republice

Významnou inspirací vzniku jediné české otevřené věznice byly pro Ministerstvo spravedlnosti České republiky a Vězeňskou službu České republiky návštěvy otevřených věznic v Německu a Norsku, zejména pak koordinace s norskou otevřenou věznicí na ostrově Bastøy. Cílem těchto cest bylo načerpat tamní praxi a přenést tuto myšlenku přístupu a zacházení⁸⁰ s odsouzenými i do českého prostředí. Podstatné bylo ale reflektovat samotné legislativní podmínky České republiky, kdy nebylo možné replikovat koncept ze zahraničí v plné míře.⁸¹

Jednání o vystavění jiřické otevřené věznice začaly v roce 2016, o rok později v červenci začala její výstavba, která byla dokončena v říjnu téhož roku. Začátkem listopadu roku 2017⁸² byl spuštěn pilotní projekt věznice. Architektonická studie vypracovaná k jiřické otevřené věznicí předpokládala v závěrečné třetí etapě kapacitu až 104 ubytovacích míst. Nakonec však začátkem roku 2017 byla projektantem realizována první etapa se čtyřmi

⁷⁵ Počet vězňů. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/>

⁷⁶ Prison capacity and number of persons held. *Eurostat* [online]. 2023. [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/crim_pris_cap/default/bar?lang=en

⁷⁷ Věznice Jiřice. Základní informace. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-jirice/sekce/zakladni-informace>

⁷⁸ Koncepce vězeňství do roku 2025. *Ministerstvo spravedlnosti* [online]. [cit. 2023-06-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>

⁷⁹ Koncepce vězeňství. *Justice.cz* [online]. [cit. 2023-06-04]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/koncepce-vezenstvi>

⁸⁰ Program zacházení dle Vězeňské služby ČR slouží k přijetí odpovědnosti za kriminální čin a uskutečnění účelu trestu.

⁸¹ DIRGA, Lukáš a PROKOPOVÁ, Hana. Open Prison Works: Sharing Experiences from the Czech Republic. *Advancing Corrections Journal*, 2022, roč. 14, č. 2, str. 127-140. ISSN: 2517-9233

⁸² Tamtéž.

domy pro odsouzené s kapacitou 32 lůžek a jednou administrativní budovou. Náklady činily 29,9 milionu korun českých.⁸³

Jedním z limitů při replikování konceptu ze zahraničí bylo zařazení otevřené věznice na úroveň již existujících oddělení s nízkým stupněm zabezpečení, kdy česká legislativa pojem otevřená věznice neznala. Od roku 2019 získala nové pojmenování, a to standardizovaný program jednotky před propuštěním.⁸⁴ Současně jiřická otevřená věznice je v určitých administrativních věcech vázaná na standardní pevnou věznici v Jiřicích.⁸⁵

Do české otevřené věznice může být vězeň na jeho vlastní žádost zařazen, pokud splňuje podmínky zařazení do nízkého stupně zabezpečení. Zároveň doba před propuštěním musí dosáhnout nejvýše 18 měsíců, nejméně však 6 měsíců kvůli časovému harmonogramu práce s vězněm.⁸⁶ Odsouzený dále musí splňovat kritéria jako je zdravotní způsobilost k výkonu práce a sleduje se i jeho motivace k aktivní participaci v programu zacházení otevřené věznice. Zároveň nesmí mít v posledních 6 měsících před přeřazením žádný kázeňský trest a nesmí mít pozitivní test na přítomnost alkoholu či jiných omamných látek.⁸⁷ Rovněž jiřická otevřená věznice je pouze pro muže.⁸⁸

Po prvních dvou týdnech od nástupu do otevřené věznice se odsouzený seznamuje s jiřickým řádem, stejně tak s úkoly a cíli, které během pobytu před propuštěním musí zvládnout. Odborný personál současně spolu s odsouzeným analyzuje jeho dosavadní průběh výkonu trestu. Výsledkem první fáze je pak výběr pracovního místa odsouzeného a aktualizovaný program zacházení.⁸⁹

V otevřené věznici pracuje odborný personál, jehož součástí je speciální pedagog, sociální pracovníce, terapeut, psycholog a vychovatelé. Na rozdíl od pevné věznice se zde nenachází vězeňská stráž. Lukáš Dirga a Hana Prokopová ve svém odborném článku

⁸³ Věznice Jiřice. Základní informace. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-jirice/sekce/zakladni-informace>

⁸⁴ DIRGA, Lukáš a PROKOPOVÁ, Hana. Open Prison Works: Sharing Experiences from the Czech Republic. *Advancing Corrections Journal*, 2022, roč. 14, č. 2, str. 127-140. ISSN: 2517-9233

⁸⁵ Rozhovor s Hanou Prokopovou, příloha II

⁸⁶ DIRGA, Lukáš a PROKOPOVÁ, Hana. Open Prison Works: Sharing Experiences from the Czech Republic. *Advancing Corrections Journal*, 2022, roč. 14, č. 2, str. 127-140. ISSN: 2517-9233

⁸⁷ BIEDERMANOVÁ, Eva. Otevřená věznice v Jiřicích – vstup do problematiky, recidiva odsouzených. *Kriminalistika*, 2/2022, roč. LV, str. 97-110. Praha: MVČR. ISSN 1210-9150

⁸⁸ DIRGA, Lukáš a PROKOPOVÁ, Hana. Open Prison Works: Sharing Experiences from the Czech Republic. *Advancing Corrections Journal*, 2022, roč. 14, č. 2, str. 127-140. ISSN: 2517-9233

⁸⁹ BIEDERMANOVÁ, Eva. Otevřená věznice v Jiřicích – vstup do problematiky, recidiva odsouzených. *Kriminalistika*, 2/2022, roč. LV, str. 97-110. Praha: MVČR. ISSN 1210-9150

v časopise *Advancing Corrections Journal* s názvem *Otevřená věznice* funguje: sdílení zkušeností z České republiky (anglicky *Open Prison Works: Sharing Experiences From the Czech Republic*) poukazují, že otevřenost v tomto druhu vězeňského zařízení nevyhází nejen z prostředí, ve kterém vězni před výstupem pobývají, ale i ze vzájemných vztahů mezi odsouzenými a odborným personálem.⁹⁰ Otevřená věznice se opírá o program doprovázení, tedy individualizovaného přístupu k odsouzenému, který se skládá z individuálního plánu podle potřeb daného člověka, zaměřuje se na faktory stresu a zátěže, zkoumá možná rizika kriminálních faktorů, které mohou přivést odsouzeného k opětovné trestní činnosti po propuštění a v neposlední řadě hledá možnosti jak podpořit motivaci ke změně. Dále se skládá z programu case-managementu. V tomto programu se cílí na stabilizaci situace daných osob, tedy k jejich zplnomocňování.⁹¹ Otevřená věznice disponuje i větší kapacitou odborného personálu na vězně. Zatímco ve standartních věznicích je na jednoho zaměstnance až 50 vězňů, v otevřené věznici v Jiřicích jsou na jednoho zaměstnance jen čtyři vězni.⁹²

Zaměstnanci tak mají podstatně více času na práci s odsouzeným a pomáhají mu s přípravou na propuštění, kdy naplní odsouzeného v otevřené věznici je si vytvořit sociální i pracovní návyky a soběstačnost. Vězeň má povinnost docházet do zaměstnání i se podílet na chodu samotné věznice, a to například se starat o záhon se zeleninou nebo o zvířata nacházející se v areálu věznice. Současně věznice disponuje velkým areálem, kde se mohou konat volnočasové aktivity.⁹³ Narozdíl od pevné věznice si odsouzený sám zajišťuje obvyklé domácí práce jako je vaření či praní a musí vstávat včas do zaměstnání.⁹⁴ Na stanovený čas může po určité době i opustit vězeňské zařízení například za účelem návštěvy rodiny.⁹⁵

V konečné fázi před vystoupením z otevřené věznice si odsouzený s odbornými zaměstnanci vypracuje svůj osobní plán, který obsahuje nezbytné body, které musí po propuštění zvládnout. Zároveň se vytvoří mapa možných pracovních míst, kam by

⁹⁰ DIRGA, Lukáš a PROKOPOVÁ, Hana. *Open Prison Works: Sharing Experiences from the Czech Republic. Advancing Corrections Journal*, 2022, roč. 14, č. 2, str. 127-140. ISSN: 2517-9233

⁹¹ BIEDERMANOVÁ, Eva. *Otevřená věznice v Jiřicích – vstup do problematiky, recidiva odsouzených. Kriminálnístika*, 2/2022, roč. LV, str. 97-110. Praha: MVČR. ISSN 1210-9150

⁹² DIRGA, Lukáš a PROKOPOVÁ, Hana. *Open Prison Works: Sharing Experiences from the Czech Republic. Advancing Corrections Journal*, 2022, roč. 14, č. 2, str. 127-140. ISSN: 2517-9233

⁹³ BIEDERMANOVÁ, Eva. *Otevřená věznice v Jiřicích – vstup do problematiky, recidiva odsouzených. Kriminálnístika*, 2/2022, roč. LV, str. 97-110. Praha: MVČR. ISSN 1210-9150

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ DIRGA, Lukáš a PROKOPOVÁ, Hana. *Open Prison Works: Sharing Experiences from the Czech Republic. Advancing Corrections Journal*, 2022, roč. 14, č. 2, str. 127-140. ISSN: 2517-9233

odsouzený mohl po výkonu trestu docházet. V neposlední řadě otevřená věznice doporučí neziskové organizace a další subjekty, se kterými by mohl propuštěný navázat spolupráci.⁹⁶

Dirga a Prokopová podotýkají, že ne každý vězeň je ale schopný se režimu v otevřené věznici přizpůsobit. Někteří opustili zařízení na vlastní žádost, jiní byli znovu zařazeni do vyššího stupně zabezpečení z důvodu porušení řádu věznice.⁹⁷ Podle Dirgy a Prokopové jsou pro otevřené věznice důležité tři faktory;

- individualizovaný přístup,
- interakce mezi odsouzenými a pracovníky,
- přístup k „ekologii člověka“.^{98 99}

V roce 2022 zamýšlelo ministerstvo spravedlnosti vybudovat dvě nové otevřené věznice v areálech stávajících pevných věznic ve Velkých Přílepech a v Rapoticích.¹⁰⁰ O rok později byl návrh k výstavbě zařízení v Rapoticích pozastaven a zamýšlená je pouze stavba otevřené věznice pro ženy ve Velkých Přílepech. Práce na stavbě by mohly započít v příštím roce.¹⁰¹

Současně vláda České republiky v čele s premiérem Fialou se zavázala ve svém programovém prohlášení k rozšiřování konceptu otevřených věznic. „*Podpoříme rozšíření konceptu otevřených věznic, digitalizaci vybraných činností souvisejících se zacházením s vězněnými osobami a dalších opatření s cílem snížit recidivu pachatelů, zvýšit bezpečnost a ušetřit peníze daňových poplatníků za výkon trestu odnětí svobody a s tím spojený pobyt vězněných osob ve věznicích,*“ stojí v prohlášení vlády z ledna roku 2022.¹⁰²

⁹⁶ BIEDERMANOVÁ, Eva. Otevřená věznice v Jiřicích – vstup do problematiky, recidiva odsouzených. *Kriminalistika*, 2/2022, roč. LV, str. 97-110. Praha: MVČR. ISSN 1210-9150

⁹⁷ DIRGA, Lukáš a PROKOPOVÁ, Hana. Open Prison Works: Sharing Experiences from the Czech Republic. *Advancing Corrections Journal*, 2022, roč. 14, č. 2, str. 127-140. ISSN: 2517-9233

⁹⁸ DIRGA, Lukáš a PROKOPOVÁ, Hana. Open Prison Works: Sharing Experiences from the Czech Republic. *Advancing Corrections Journal*, 2022, roč. 14, č. 2, str. 127-140. ISSN: 2517-9233

⁹⁹ Ekologie člověka si zakládá na propojenosti kvality života lidí a jejich prostředí, kdy jsou tyto faktory na sobě vzájemně závislé a stojí na sociální regeneraci člověka.

¹⁰⁰ ČTK. Ministerstvo chce takzvané otevřené věznice ve Velkých Přílepech a v Rapoticích. *Česká tisková kancelář* [online]. [cit. 2023-06-07]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2232690>

¹⁰¹ VESELÁ, Marie. V Česku vznikne otevřená věznice pro ženy. Vězeňská služba ji postaví kousek od Prahy. *iRozhlas* [online]. [cit. 2023-06-07]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/otevrena-veznice-vezeni-velke-prilepy-jirice_2302041615_gut

¹⁰² Vláda České republiky. Programové prohlášení vlády [online]. [cit. 2023-06-07]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/programove-prohlaseni-vlady-193547/>

2.41 Rozdíl mezi uzavřenou a otevřenou věznicí

Z výše popsané kapitoly 2.4 vyplývá, že jeden z nejzásadnějších rozdílů mezi uzavřenou a otevřenou věznicí je jednak v intenzivní práci s odsouzeným a jednak v kapacitě věznice a počtu odborného personálu v průměru na jednoho vězně. Také prostory otevřené věznice vypadají odlišně. Namísto mříží se zde nachází rodinné domy s potřebným vybavením, volný prostor pro volnočasové aktivity i chovná zvířata a pěstitelské záhony. Na odsouzeného je v otevřené věznici kladen oproti té uzavřené vyšší nárok na vytvoření si sociálních a pracovních návyků, které mu pomohou se samotným přechodem na svobodu. K tomu do jiřické otevřené věznice může být přerazen pouze člověk na jeho vlastní žádost. K tomu musí být 18 až 6 měsíců před výstupem z výkonu trestu odnětí svobody a zároveň zařazený do výkonu trestu v nejnižším stupni zabezpečení.

V České republice je 35 vězeňských zařízení. Z toho to jiřické se člení do dvou částí. A to na pevnou věznici s ostrahou ve středním a vysokém stupni zabezpečení a otevřenou věznici, která je klasifikovaná jako nízký stupeň zabezpečení.¹⁰³

2.42 Recidiva v otevřené věznici

Dosud byly zpracované dva výzkumy zabývající se penologickou recidivou otevřené věznice v Jiřicích. Oba poukazují na nízký počet recidivy, která se pohybovala v době šetření mezi lety 2018 až 2021 okolo devíti,¹⁰⁴ resp. dvanácti procent.¹⁰⁵

Oba výzkumy však poukazují na fakt, že penologická recidiva bude růst, a to z důvodu krátkého fungování zařízení. Současně v první fázi fungování pilotního projektu byly do programu zařazení zejména ti odsouzení, u kterých bylo riziko selhání relativně nízké. Na druhou stranu Dirga a Prokopová dodávají, že otevřené věznice by měly být zejména pro osoby s delším trestem odnětím svobody a pro osoby, u kterých je riziko návratu zpět do vězení.¹⁰⁶

¹⁰³ Věznice Jiřice. Vnitřní řády. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-28]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-jirice/sekce/zakladni-informace>

¹⁰⁴ BIEDERMANOVÁ, Eva. Otevřená věznice v Jiřicích – vstup do problematiky, recidiva odsouzených. *Kriminalistika*, 2/2022, roč. LV, str. 97-110. Praha: MVČR. ISSN 1210-9150

¹⁰⁵ DIRGA, Lukáš a PROKOPOVÁ, Hana. Open Prison Works: Sharing Experiences from the Czech Republic. *Advancing Corrections Journal*, 2022, roč. 14, č. 2, str. 127-140. ISSN: 2517-9233

¹⁰⁶ Tamtéž.

2.5 Kriminální recidiva

Kriminální recidiva je jev, který popisuje opětovné kriminální jednání. Obecně lze vymezit na tři části:

- trestněprávní,
- kriminologická,
- penologická.¹⁰⁷

V trestněprávní koncepci vyjadřuje recidiva situaci, kdy pachatel spáchá trestnou činnost poté, co byl již kdysi za některý čin pravomocně odsouzen.¹⁰⁸ Avšak už nesleduje, zda člověk spáchal čin úmyslně, nebo z nedbalosti.¹⁰⁹

Recidiva v kriminologickém významu popisuje situaci, kdy dojde k opětovnému spáchání trestného činu, ale nesleduje se, zda pachatel byl v minulosti za trestný čin odsouzen, potrestán či stíhán. Toto pojetí je nástrojem pro orgány činné v trestním řízení vyhodnotit samotného pachatele a míru nebezpečí pro společnost.¹¹⁰

Pro potřeby této bakalářské práce, zejména její praktické části, bude věnovaná pozornost penologické recidivě. Tento pojem definuje pachatele, který se alespoň po druhé v průběhu života dostal do výkonu trestu odnětí svobody.¹¹¹ To znamená, že pokud je člověku po ukončení výkonu trestu ve vězení například i po čtyřiceti letech uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, stává se tak penologickým recidivistou.

Nejčastějšími recidivisty jsou v České republice lidé, kteří spáchali krádež, mařili výkon úřednického rozhodnutí, výtržnictví, loupež, ohrožovali pod vlivem návykové látky

¹⁰⁷ MAREŠOVÁ, Alena; BLATNÍKOVÁ, Šárka; KOTULAN, Petr; MARTINKOVÁ, Milada; ŠTĚCHOVÁ, Markéta a TAMCHYNA, Miroslav. Kriminální recidiva a recidivisté. *Institut pro kriminologii a sociální prevenci*. 2011. Str. 7-10. ISBN 978-80-7338-119-6

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ BIEDERMANOVÁ, Eva. Otevřená věznice v Jiřicích – vstup do problematiky, recidiva odsouzených. *Kriminalistika*, 2/2022, roč. LV, str. 97-110. Praha: MVČR. ISSN 1210-9150

¹¹⁰ MAREŠOVÁ, Alena; BLATNÍKOVÁ, Šárka; KOTULAN, Petr; MARTINKOVÁ, Milada; ŠTĚCHOVÁ, Markéta a TAMCHYNA, Miroslav. Kriminální recidiva a recidivisté. *Institut pro kriminologii a sociální prevenci*. 2011. Str. 7-10. ISBN 978-80-7338-119-6

¹¹¹ BIEDERMANOVÁ, Eva. Otevřená věznice v Jiřicích – vstup do problematiky, recidiva odsouzených. *Kriminalistika*, 2/2022, roč. LV, str. 97-110. Praha: MVČR. ISSN 1210-9150

nebo úmyslně ublížili na zdraví.¹¹² Současně nejkritičtějším obdobím pro opětovné spáchání trestného činu je 6 měsíců po ukončení výkonu trestu.¹¹³

V České republice se penologická recidiva vypočítává odečtem prvovězňených osob, tedy osob, které se ocitly ve výkonu trestu poprvé, od celkového počtu osob vykonávající trest v českých věznicích.¹¹⁴ Penologická recidiva za rok 2022 dosáhla 66,1 procenta, kdy k 31. prosinci 2022 ve výkonu trestu bylo poprvé 5 931 osob z celkového počtu 17 498 vězňů.¹¹⁵ Od roku 2014 se penologická recidiva pohybovala v rozmezí zhruba 62 až 69 procent.¹¹⁶

Problematiku penologické recidivy v České republice ale komplikuje její mezinárodní komparace, kdy v jiných státech může být sledovaná odlišně. Například v Norsku se penologická recidiva sleduje nejčastěji pouze do dvou let od propuštění z výkonu trestu. To může zkreslovat samotné srovnání, které pro Českou republiku vyznívá nepříznivě, kdy recidivistou se může stát propuštěný člověk z výkonu trestu odnětí svobody kdykoliv v průběhu jeho života.¹¹⁷

¹¹² MAREŠOVÁ, Alena a kol. Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza. *Institut pro kriminologii a sociální prevenci*. 2016. Str. 48. ISBN 978-80-7338-157-8

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ BIEDERMANOVÁ, Eva. Otevřená věznice v Jiřicích – vstup do problematiky, recidiva odsouzených. *Kriminalistika*, 2/2022, roč. LV, str. 97-110. Praha: MVČR. ISSN 1210-9150

¹¹⁵ MÄSIAROVÁ, Lucie. Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky. *Vězeňská služba České republiky*. [online]. 2022. [cit. 2023-06-09]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf>

¹¹⁶ Statistické ročenky Vězeňské služby. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>

¹¹⁷ ČERNÁ, Adéla a LOUŽENSKÝ, Jan. „Tady máte klíče, v sedm buďte doma.“ Otevřená věznice nechce, aby se lidé znovu vraceli za mříže. *Hlidacípes.org* [online]. 2021, [cit. 08.06.2023]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/tady-mate-klice-v-sedm-budte-doma-otevrena-veznice-nechce-aby-se-lide-znovu-vraceli-za-mrize/>

3 Postup při vypracování praktické části práce

Praktická bakalářská práce je složená ze tří článků, které pohromadě splňují základní čtyři pilíře solutions žurnalistiky popsané v kapitole 1.11. A to od popisu společenského problému vysokého počtu vězňů a jejich častého návratu do výkonu trestu odnětí svobody. Dále reakci na problém, který spočívá v možném řešení ve formě otevřených věznic. Zde je pohlíženo na důkazy funkčnosti. A na závěr na limity daného řešení a možné aplikovatelnosti v odlišném prostředí. Metoda praktické části práce spočívá v hloubkových polostrukturovaných rozhovorech a zahrne analyzované informace od dotázaných respondentů.

V prvním článku je tak podle prvního pilíře solutions žurnalistiky nastíněn sociální problém ve formě přeplněných věznic, kdy se Česko pohybuje mezi prvními pěti státy v počtu odsouzených na 100 tisíc obyvatel. K tomu častá recidiva vězňů, která v tuzemsku dosahuje 65 procent. V článku jsou využité odpovědi od opakovaně uvězněného pana Alexandra, ředitelky Mezinárodního vězeňského společenství Gabriely Kabátové, sociologa a odborníka na vězeňství Lukáše Dirgy ze Západočeské univerzity v Plzni a metodičky pro výkon vazby a trestu vězeňské služby Hany Löffelmannové.

Druhý článek je věnován norskému modelu, který je v mezinárodním pojetí vnímán jako jeden z nejprogresivnějších. Autor práce navštívil pro potřeby článku otevřenou věznici na ostrově Bastøy na jihu Norska, kdy během návštěvy poznal dané prostředí otevřené věznice a zpracoval rozhovor se dvěma odsouzenými a se dvěma pracovníci zařízení, a to s vězeňskou pracovnící Henriettou Lehmannovou a vedoucí adiktološkou Vibeke D. Pedersonovou. Norský příklad tak z pohledu solutions žurnalistiky nabídne vhled do funkčnosti řešení, které se v tamní skandinávské zemi jeví jako úspěšné.

Závěrečný článek popisuje jedinou českou otevřenou věznici ve středočeských Jiřicích poblíž Nymburka, která je už více než pět a půl roku součástí českého vězeňského systému. Zde autor pro kompletnost čtyřech základních pilířů solutions žurnalistiky poukáže na její (ne)funkčnost, tedy čísla penologické recidivy i na případné limity spolu s možnou přenositelností otevřené věznice do jiného prostředí. Během návštěvy jiřického zařízení autor zpracoval rozhovor s ředitelkou zařízení Hanou Prokopovou, speciálním pedagogem Romanem Farkašem, sociální pracovnící Veronikou Lukešovou a dvěma odsouzenými. Poté i se starostkou obce Jiřice Miroslavou Mičkovou.

4 Praktická část

Praktická část práce se skládá ze tří článků, které jsou psané metodou solutions žurnalistiky. V prvním z nich autor práce představí zvolený společenský problém, a to častou recidivu propuštěných vězňů a také vysoký počet uvězněných osob. Současně nastíní podmínky ve standartních uzavřených věznicích a popíše, čím si odsouzený prochází těsně po opuštění zařízení.

Ve druhém článku autor představí norský model otevřených věznic na příkladu jednoho z tamních zařízení. A to otevřené věznice na ostrově Bastøy, která je často dávána za příklad inovativního přístupu k odsouzeným osobám. Autor tak poukáže na její fungování, výsledky tohoto přístupu ve formě nízké norské recidivy a současně i mírně nastíní možné limity. Těm bude zejména věnován závěrečný článek na příkladu jediné české otevřené věznice, která byla norskou praxí inspirována.

V závěrečném článku je popsáný koncept a fungování jediné otevřené věznice nacházející se ve středočeských Jiřicích poblíž města Nymburk. Zmíněny jsou tak její dosavadní výsledky, případné limity řešení a také možná replikovatelnost konceptu v jiném tuzemském prostředí. Všechny tři články pospolu splňují čtyři základní pilíře solutions žurnalistiky popsané v kapitole 1.11.

Hluk, zápach a nedostatek soukromí. I v takovýchto podmínkách žijí odsouzení v českých věznicích

„Ti lidé se tam k sobě chovají jako zvířata,“ popisuje svou zkušenost z českých věznic opakovaně trestaný Alexander. Od roku 2012 byl s přestávkami vězněn v Ruzyni, Všehrdech a Jiřicích. Tuzemské věznice se dlouhodobě pohybují na hraně své kapacity, v některých z nich jsou pokoje i po deseti lidech. Za tímto vysokým počtem také stojí častý návrat propuštěných lidí zpět za mříže, kdy recidiva odsouzených v Česku dosahuje 65 procent.

Klasické uzavřené věznice často nepřipomínají půvabné místo, ve kterém by odsouzený mohl přemýšlet o své životní změně. „*Když přijdete do vězení, uvidíte nehezké prostředí, mříže, pocítíte hluk a zápach,*“ říká sociolog a odborník na vězeňství Lukáš Dirga ze Západočeské univerzity v Plzni. To potvrzuje i bývalý vězeň Alexander: „*Sprchy byly v úplně hrozném stavu, ucpané záchody, bylo to odpudivé. Tak jak to bylo dřív, nikam se to neposunulo.*“

V celkem 35 tuzemských věznicích se ročně nachází zhruba 19 až 20 tisíc vězňů. V roce 2021 to byl pátý nejvyšší počet v přepočtu na 100 tisíc obyvatel mezi státy Evropské unie. Český helsinský výbor, který dlouhodobě sleduje tento stav, letos opět uvedl, že věznice jsou přeplněné. Šetření provedené v deseti z nich ukázalo na problém hromadného ubytování vězněných osob, to snižuje možnosti práce personálu s odsouzenými. K tomu vězeňské službě chybí pracovníci.

Právě nedostatek personálu mnohdy zhoršuje podmínky pro odsouzené. Na jednoho zaměstnance jich připadá i čtyřicet. „*Ve věznici máte osmdesát lidí na oddělení a dva vychovatele. Když něco potřebujete zařídit, napíšete žádost. A buď na to reagují, nebo ne. Pokud ano, může vyřízení žádosti trvat i dva měsíce,*“ přibližuje fungování uvnitř věznic recidivista Alexander. Ten byl opakovaně vězněn za majetkovou trestnou činnost a v minulosti se potýkal i se závislostí na omamných látkách.

Velká oddělení znepokojují i ředitelku Mezinárodního vězeňského společenství Gabrielu Kabátovou. Podle ní je devastující, že mnohdy nelze vidět do samotné vězeňské subkultury. „*Tito lidé si mohou navzájem ubližovat a nedá se to zcela uhlídat,*“ popisuje. Také

Alexandra zneklidňoval nedostatek soukromí. „*Tam se neschováte před ničím. Je to hlava na hlavě a polkne vás to,*“ říká. Ve vězení je také předem daný řád, který musí trestanec dodržovat. A to v kolik vstane, půjde na nástup nebo odjede na pracoviště.

„*Je to polovojenský režim, který člověka nesmírně deptá. Současně je nedostatek soukromí a možností rozhodování. Odsouzený se potýká s pocitem, kdy neví, jestli dostane vynadáno od vychovatele nebo přijde negativní zpráva z rodiny a nebude moct na ni reagovat,*“ dodává k fungování věznic ředitelka Kabátová.

Problematika recidivy

V minulém roce se v českých věznicích nacházelo necelých 34 procent takzvaných prvovězňů. Vězeňská služba vypočítává recidivu pomocí odečtu poprvé trestaných od podílu těch, kteří jsou za mřížemi už opakovaně. Loni tato recidiva dosáhla 66 procent. Člověk se tak může stát recidivistou kdykoli v průběhu svého života. Ovšem mezinárodní srovnání je mnohdy problematické.

Západní země často počítají recidivu pomocí výzkumů, kdy v průběhu určitého období sledují vzorek propuštěných. „*Pokud srovnáte vykazovanou recidivu Norska, která je na úrovni 20 procent, nebo Finska, kde dosahuje 18 procent, tak je to extrémní rozdíl. Vysvětlení ale do značné míry spočívá v rozdílné metodologii (výpočtu, pozn. autora). Nikoliv v tom, že by české vězeňství bylo čtyřikrát horší než to norské,*“ tvrdí sociolog Dirga. Na rozdíl od Česka se v těchto zemích člověk může stát recidivistou jen po určité době života. Při stejném výpočtu dvou sledovaných let, který Norsko využívá nejčastěji, by se podle Dirgy tuzemská návratnost pohybovala mezi 40 až 50 procenty.

Dirga ale podotýká, že je chybné hodnotit vysoká čísla recidivy jenom jako problém vězeňství, důležité je pohlížet na celkový systém. „*To je i o tom, jak člověku pomůžeme poté, co skončí ve výkonu trestu odnětí svobody. Dávat mezi selhání věznění a recidivu rovnítko je nespravedlivé vůči vězeňskému systému, který nemůže mít zodpovědnost za všechny systémy, které selhávají. Ať to je vzdělávání, rodina nebo postpenitenciární péče (následná a systematická péče, pozn. autora),*“ dodává.

Následná péče jako prevence před recidivou

Právě následná péče je často zásadní v pomoci člověku, aby se po propuštění neocitl opět ve vězení. Tu poskytují sociální kurátoři, Probační a mediační služba nebo mnohé neziskové organizace jako jsou Rubikon Centrum, Podané ruce či Mezinárodní vězeňské společenství.

„Představte si člověka, který se celý život potýká ve velmi složité životní situaci. Nikdo mu nepomohl, a tak dojde ke spáchání trestného činu. Na pět let ho pošleme do vězení a pak předpokládáme, že problémy, které se mu celý život kumulovaly, se ve vězení vyřeší. Najednou z vězení vyjde člověk, který je zcela jiný a bez pomoci se nedokáže začlenit,“ popisuje sociolog Dirga rizika, která mohou člověka přivést do věznice a následně ho i provázet po propuštění.

Ani přechod na svobodu nebyl pro Alexandra snadný. Čekal přes dva měsíce na vyplacení první dávky, k tomu se mu protáhl nástup do práce. I přes třetí výkon trestu, který mu skončil letos na jaře, ho rodina po vystoupení z věznice podporovala. *„Spoustu lidí chce se sebou něco udělat, ale neudělá, protože je dostane systém. Třeba když vám odloží práci, což se stalo mně. Přečkal jsem to, ale bylo to těžké,“* doplňuje bývalý vězeň.

Přitom nebývá výjimkou, že by člověk opustil věznici jen s několika málo osobními věcmi uloženými v tašce. *„První dny jsou pro propuštěné těžké. Propuštěný může narazit na to, že v pátek nebude úřadovat sociální kurátor a bude muset čekat přes víkend, než dostane návrh na první dávku mimořádné pomoci. Mnoho dní může zůstat bez prostředků,“* přibližuje ředitelka Mezinárodního vězeňského společenství Kabátová nesnáze, které mnohé bývalé vězně v prvních dnech provázejí.

I rodina hraje v začlenění propuštěného vězně důležitou roli. *„Pokud nemáte podporu z rodiny, jste nahaný. Ukradnete to první, co vám přijde pod ruku a jste zase zpátky ve věznici,“* zdůvodňuje Alexander důležitost rodinných vztahů.

Ovšem ani pomoc rodiny se neobejde bez možných rizik. *„Propuštěný žije ještě ve své minulosti a postupně se vrací do současnosti. S tím přichází mnoho problémů, kdy on hned není činný, nepřispívá na rodinu, vyskytuje se tam mnoho konfliktů. Ale pokud je uvnitř rodiny hodnotný vztah, dá se situace často dobře zvládnout,“* povídá Kabátová.

Rizikových šest měsíců po propuštění

Nejvíce rizikovou dobou pro spáchání trestného činu je až šest měsíců po propuštění z vězení. „*V tomto období se člověk musí vypořádat s tím, že například nemá kam a za kým jít, nemá peníze nebo čelí dluhům,*“ říká sociolog Dirga. Po zvládnutí šesti měsíců je podle něj velmi pravděpodobné, že už neselže.

Právě dluhy jsou častým problémem, které zhruba tři čtvrtiny vězňů musí řešit. „*Deskriptivní studie, která byla realizována v roce 2018 ukázala, že 73,1 procent odsouzených osob vykazuje dluhy a závazky, které jsou nad rámec jejich možností plnění, nebo je dokonce odmítají plnit z principu. Praxe ukazuje, že odborný odhad dlužníků ve výkonu trestu odnětí svobody by byl v současné době obdobný,*“ vysvětluje metodička pro výkon vazby a trestu vězeňské služby Hana Löffelmannová.

I Alexander musel řešit své dluhy. Z měsíční vydělané částky ve vězení, která dosahuje půlky minimální mzdy, mu na ně šlo zhruba 500 korun. „*Stále vám tam ale rostou úroky,*“ podotýká.

Ani odchod z věznice pro něj nebyl snadný, když narazil na problém s ubytováním kvůli jeho dlužní minulosti. „*Řešil jsem své předem domluvené bydlení, kdy se zpočátku zdálo, že to vyjde. Ale nakonec to spadlo tím, že jsem měl v minulosti exekuce. Těch mám nyní málo, vše řeším splátkovými kalendáři. Ale říkali mi, že jsem nedůvěryhodný a že nemám trvalé bydliště. Já oponoval, že to zrovna řeším a že v tom nevidím problém. Tyhle věci vás sesekávají zpátky,*“ dodává.

Otevřená věznice

Možnou cestu, jak usnadnit přechod mezi uvězněním a svobodou a tím snížit recidivu i počet vězňů, představují otevřené věznice. Ty Norsko provozuje už od druhé poloviny 20. století. V jedné takové se byl podívat i autor článku. V následujícím článku popíše norský model na příkladu jediné ostrovní otevřené věznice Bastøy nacházející se na jihu této skandinávské země. Tu navštívil na konci letošního května.

Norsko netrestá, ale napravuje. Na ostrovní otevřené věznici se daří odsouzeným překonávat své hranice

Namísto mříží, stěsnaných pokojů a ozbrojených stráží volný prostor a rodinné domy. K tomu i vstřícný přístup pracovníků. Právě to mě zaujalo během květnové návštěvy norské otevřené věznice na ostrově Bastøy. Zde si už přes 40 let mohou vězni odpykávat svůj trest. Nazvat to luxusem by ale mohlo být zcestné, tento koncept pomáhá s přechodem na svobodu a vytváření si potřebných životních návyků. Výsledky tohoto přístupu Norsko prokazuje jedním z nejnižších čísel návratů odsouzených zpět za mříže na světě.

Svůj trest na ostrově Bastøy si od října minulého roku odpykává Trond. Ten byl opakovaně vězněný za užívání a distribuci drog. Největší výhodou na ostrově je pro něj volný prostor. „*Věznice Bastøy je obklopená mořem. Občas se chodím projít kolem ostrova, je to dobré pro moji mysl,*“ povídá mi Trond během mé návštěvy.

Když Trondovi bylo 16 let, opustil školu a začal pracovat. Posléze se stal závislým na amfetaminu, což ho opakovaně dovedlo za mříže. Na Bastøyi se vyučil truhlářem, kde tuto pozici zastává i jako vězeň. Každý totiž musí na ostrově přispívat k jeho fungování. Někdo pracuje v místních potravinách, jiný je farmářem nebo obsluhuje loď, která zajišťuje spojení s pevninou. „*Až rok před propuštěním může odsouzený opustit ostrov za prací na pevnině,*“ podotýká zaměstnankyně věznice Henriette Lehmannová.

Ostrov s 80 budovami a zhruba 120 vězni mi během půldenního pobytu připomíná malou soběstačnou obec. Při procházce po věznici mi Lehmannová ukazuje zdravotní středisko, skromnou kavárnu, ale i místní kostel a hasičárnu, která se na ostrově nachází kvůli jeho izolaci od pevniny. Právě požáru se Bastøy obává nejvíc, v minulosti zde oheň zdevastoval několik domů. Proto odsouzení za žhářství se do této otevřené věznice nedostanou.

Během prvních měsíců pobývá odsouzený v jednom z největších domů na ostrově, kde zaměstnanci pozorují, jak zvládá vycházet s ostatními spoluvězni. „*Potřebujeme vidět, jak mezi sebou komunikují. Zda zvládají ráno vstát nebo jít do práce,*“ vysvětluje Lehmannová. Je to také jediná budova na ostrově, ve které jsou pokoje po dvou postelích.

„Náš dům je pro šest lidí, každý máme svůj pokoj. V domácnosti nás spojuje to, že jsme všichni měli problém s drogami. Máme tak stejnou historii a můžeme si navzájem pomoci. Výhoda je v tom, že pokud by jeden z nás pomyslel zase na drogy, tak mu pomůžeme se z toho dostat, aby si opět neublížil,“ popisuje složení domova odsouzený Trond. I já mám tu možnost nahlédnout do jedné takové domácnosti. V ní se nachází sdílená kuchyně a koupelna, k tomu prádelna a potřebné domácí vybavení. Vězni si sami vaří a zastávají domácí práce. Ve svém volném čase pak mohou sledovat televizi nebo hrát deskové hry.

Ovšem i takovéto soužití může přinést různé problémy. Podle vězeňské pracovnice Lehmannové se na ostrově řeší ročně asi dva případy, kdy v domech dochází ke konfliktům. *„V uzavřené věznici dělají všechno za vás. Ovšem po přechodu do té otevřené se musíte naučit starat sám o sebe,“* podotýká.

Bezvýhradná šance

Aby se vězeň mohl dostat do otevřené věznice, musí být vyhodnocený norskou nápravnou službou jako málo rizikový. Kromě nízkých trestů začíná odsouzený v klasické věznici. Po dobrém chování ale může být přeražený. *„V Norsku nemáme limit, kdy se vězeň může přihlásit do otevřené věznice. Ale obvykle to není dříve než čtyři či pět let před propuštěním,“* říká Lehmannová.

Pokud vězeň poruší řád Bastøye, je následně přeražený zpátky do klasické věznice. *„Může se ale po nějaké době znovu vrátit. Není to tak, že pokud selže v otevřené věznici, už se do ní nemůže znovu dostat,“* dodává.

Norský systém trestání tak nehledí na závažnost činu, pokud je u člověka vidět motivace ke změně a není už považovaný za nebezpečného pro své okolí. To potvrzuje i příklad Carstena. Ten byl v roce 2013 usvědčený z pokusu o vraždu a strávil pět let v brazilském „kriminále“. Poté ho přesunuli do jeho rodného Norska, kde strávil čtyři roky v uzavřené věznici a od minulého jara žije na Bastøyi.

„Rozdíl mezi uzavřenou a otevřenou věznici v Norsku je jako být v Severní Koreji a poté se dostat do té jižní,“ snaží se mi Carsten nastínit odlišnost mezi tamními druhy zařízení. Přesto se to podle něj nedá srovnat s podmínkami v Brazílii. *„Bylo tam mnoho násilí a vražd, jednou jsem i já málem přišel o život,“* doplňuje.

„V uzavřené věznici je hodně frustrace a hněvu, chybí tam důvěra. To v té otevřené postupně mizí,“ říká a doplňuje to na příkladu, kdy ve vysoce hlídaném zařízení člověk nemůže udělat nic bez dohledu strážce. Den v těchto podmínkách je tak často rutinním. To na Bastøyi odpadá, vězeň se může ve volných chvílích procházet po ostrově, jít si zaběhat či rybařit. *„A to je možná to nejdůležitější pro rehabilitaci člověka,“* podotýká Carsten.

Tento přístup Lehmannová obhájí tím, že důvěra ve vězně a v jeho soběstačnost je to, co pomáhá při přechodu na svobodu. *„Když někoho propustíte z uzavřené věznice a on deset let nechodil na nákup, neplatil dluhy nebo se nenaučil vycházet s ostatními, tak takového člověka ve svém sousedství nechcete,“* dodává.

I tak jsou v otevřené věznici pravidla. Čtyřikrát denně probíhá sčítání odsouzených, ti pak po 23. hodině večerní nemůžou vyjít ven. *„Je to něco mezi svobodou a nesvobodou. Vězni nemůžou kdykoliv vidět svou rodinu nebo nemůžou mluvit s kým chtějí,“* objasňuje Lehmannová.

Návštěvy na pevnině

Bastøy si zakládá na propojení vězňů s komunitou. Na tamním fotbalovém hřišti se hrají zápasy mezi týmy z jiných otevřených věznic nebo i družstev složených z obyvatel žijících v okolí. Současně je na odlehlé části ostrova maják určený veřejnosti pro rekreační účely. Jediný plot, který se na ostrově nachází, dělí veřejnou pláž od zbytku věznice. K rodinným návštěvám pak slouží i vyhrazený dům. Právě rodina hraje důležitou roli v úspěšném začlenění zpět do společnosti. Proto jeden z programů věznice je i vytváření a udržování pouta mezi otcem a dítětem.

K tomu vězeň několikrát do roka opouští zařízení za setkáním s rodinou. *„Protože mám dítě, můžu věznici opustit při návštěvě rodiny až na pět dní během dvou měsíců. Pokud bych nebyl otcem, dostal bych na návštěvu jen 18 dní v roce,“* říká Trond.

Po návratu na Bastøy jsou odsouzení testováni na přítomnost zakázaných látek. *„Už se nám stalo, že se vězeň vrátil z volné vycházky a během ní požil nějakou drogu,“* povídá tamní vedoucí adiktološka Vibeke Pedersonová. Podle ní pak už na ostrově zůstat nemůže a je přeražen do uzavřené věznice.

Jedním z programů je tak i práce s drogovou minulostí. Ten běží dvakrát do roka a během sezení se pracuje s minulostí odsouzeného i zároveň podporou a dosažením jejich cílů v životě po odchodu z vězení, ty si vězni určují sami. Při přípravě na propuštění z Bastøye pak pracuje Pedersonová spolu s psychiatrem nebo sociální pracovnící na individuálním plánu odsouzeného tak, aby zvládl přechod na svobodu.

Nízká návratnost zpět za mříže

Nízká návratnost propuštěných vězňů zpět do výkonu trestu svědčí o efektivnosti norského modelu. Zatímco recidiva v Česku se ročně pohybuje okolo 65 procent, ta norská dosahuje 20 až 30 procent. Současně u vězňů, kteří celý svůj trest stráví v uzavřené věznici, se jich zpět dostane až o pětinu více než těch, co nějakou dobu pobýli v otevřené věznici. Z nich se během pěti let vrátí za mříže pouhých 23 procent. Vyplývá to ze studie, kterou před třemi lety provedla Vysoká škola norské nápravné služby.

„Otevřené věznice u nás máme za účelem snížení recidivy a usnadnění osvojení si těch návyků, které budou vězni po propuštění potřebovat,“ vysvětluje opodstatnění tohoto konceptu v celkovém nápravném systému Norska pracovnice Bastøye Henriette Lehmannová. Ovšem i přes slibná čísla tato skandinávská země před pár lety několik otevřených věznic uzavřela. A to kvůli nástupu fenoménu elektronických náramků, díky kterým může odsouzený strávit končící trest v domácím prostředí.

Norský model je možné v pozměněné podobě nalézt i v tuzemsku. Před sedmi lety se touto zemí inspirovala česká vězeňská služba a výsledkem bylo zprovoznění jediné otevřené věznice v Česku. Ta se nachází ve středočeských Jiřicích poblíž Nymburka a bude jí věnovaná závěrečná reportáž.

„Otevřená věznice mi dala rozhled.“ Jiřickému zařízení se daří držet recidivu pod dvaceti procenty

Starají se o králíky a slepice, k tomu pěstují zeleninu a to vše v otevřeném zalesněném areálu. Nejen tyto výhody těší odsouzené už téměř šest let v jediné otevřené věznici ve středočeských Jiřicích poblíž Nymburka. „*V otevřené věznici je lidštější prostředí a celkově je to důstojnější,*“ popisuje mi během návštěvy rozdíl mezi klasickým nápravným zařízením a Jiřicemi jeden z tamních trestanců. Od listopadu 2017 tento „pilotní projekt“ navrátil už přes 240 uvězněných lidí zpátky do společnosti. A čísla jejich nízké recidivy prokazují, že je úspěšnější než kterékoliv jiné vězeňské zařízení v Česku.

„Otevřená věznice mi dala klid, kdy jsem věděl, co budu dělat a jakým směrem se vydám. Tohle pro lidi, kteří vylezou z věznice, je těžké. Když se dostanete ven, všichni na vás kašlou. Spousta kluků vyleze ven a skončí s málem. Otevřená věznice mi dala rozhled,“ vzpomíná na přínos jiřického zařízení po propuštění recidivista Alexander. Ten se na svobodu dostal letos na jaře a nyní pracuje v botanické zahradě v Troji.

Do jiřické otevřené věznice přitom není jednoduché se dostat. Přijímaní jsou pouze mužští vězni, kteří se nachází v nejnižším stupni zabezpečení. Následně je jejich žádost o přeřazení posuzována komisí. „*Do otevřené věznici se dostanete za odměnu, podle toho, jak se chováte,*“ podotýká Alexander.

Zařízení pro 32 odsouzených bylo dokončené na podzim roku 2017, a to hned vedle klasické uzavřené věznice. Právě díky jejím volným pozemkům se rozhodla vězeňská služba otevřenou věznici zřídit zde. V prostranství tak byly vysazené stromy, vzniklo obydlí pro odsouzené a také park pro návštěvy.

Během mé květnové prohlídky areálu jsem potkal králíky, slepice, ale i pštrosa a lamu. K tomu hned za domy se nachází záhony s rajčaty a hrachem. V prostorách věznice je pak i altán, kde vězni zrovna hráli společenské hry či okrasná zahrada, ve které mohou trávit čas rodinné návštěvy. Všude je tak zeleň, kterou narušuje jen vyčnívající uzavřená věznice, obklopená ostnatými dráty. Ale právě to, jak bude samotné zařízení vypadat, bylo zpočátku důležité promyslet.

„Velikou překážkou bylo naplánovat jaký stromek zanecháme, jaký necháme vykácet, jak to vše bude vypadat, kde se vězni budou setkávat, jak budou vypadat sčítací prověrky, kde s nimi budeme realizovat program zacházení, to znamená ty různé aktivity. Věci k řešení bylo hodně a musíte si uvědomit, že doteď jsme jediná otevřená věznice v Česku a neměli jsme ani možnost určitých konzultací třeba s kolegy, kteří by měli daleko víc zkušeností se zacházením s odsouzenými v otevřené věznici,“ popisuje mi počátky zařízení jeho ředitelka Hana Prokopová.

Česko tak potřebovalo najít inspiraci v zahraničí. Tu nakonec čerpalo v Německu a Norsku. V této skandinávské zemi se inspirovalo i otevřenou věznici na ostrově Bastøy. *„Sice jsme se mohli částečně inspirovat v zahraničí, ale museli jsme celý formát otevřené věznice přizpůsobit na poměry naší legislativy a zároveň tak, abychom v široké veřejnosti nezpůsobili již na začátku nevoli,“* vysvětluje Prokopová.

Získání si veřejnosti ale nebylo z počátku jednoduché. *„Domnívali jsme se, že když obyvatelé Jiřic jsou zvyklí na velkou pevnou věznici, tak že nějakou otevřenou věznici už vstřebají a nebude se dít už nic,“* povídá Prokopová. V obci ale vznikly dva rozdělené tábory. *„Jedni to pochopili a uznali, že to není problém, ale byly i takové názory, že mají malé děti a budou se bát je pouštět ven. Není to o tom, že by se odsouzení pohybovali volně, jak uznají za vhodné. Vše je řízené, hlídané,“* doplňuje ředitelka otevřené věznice.

Její slova potvrzuje i starostka obce Jiřice Miroslava Mičková. *„Lidé to chápali tak, že aha, to budou normální vrata a budou si moct odsouzení chodit po Jiřicích,“* říká. Podle ní tyto obavy časem opadly. Pro obec plynou díky věznici i mnohé výhody. Například odsouzení z jiřického zařízení zvelebují vesnici. *„Můžu říct, že mi šetří nemalé peníze, jelikož zde odvádějí prospěšné úklidové práce,“* pochvaluje starostka a dodává, *„je to nárazově, když potřebujeme odvést dřevo z lesa, nebo před čtyřmi lety nám šikovný zedník předělal v přízemí obecní úřad.“*

Po prohřešku jednosměrný návrat do uzavřené věznice

Během procházky po areálu Jiřic mi tamní speciální pedagog Roman Farkaš ukazuje jeden ze čtyř rodinných domů, ve kterých vězni žijí. V každém se nachází čtyři pokoje po dvou postelích. Dům je k tomu vybavený kuchyní a koupelnou, na stěně se pak nachází pevný telefon. V obývacím pokoji je umístěný i gauč s televizí. Svůj volný čas pak mohou vězni

trávit i v prostorách věznice. „*Ve svém volném čase rád čtu a potřebuji k tomu klid. V klasické věznici vám tam někdo pořád hlučí a křičí a řeší věci, které vás vůbec nezajímají. V otevřené věznici se můžu na četbu soustředit,*“ popisuje mi trestanec svoji zálibu v jednom z altánků. Vedení věznice si nepřálo zmiňovat jeho jméno.

Pro bývalého vězně Alexandra byla výhoda „otevřenky“, jak ji nazývá, v obrovské kuchyni. „*S kluky jsme si často vyvařovali. To v normální věznici máte malý spirálovitý vaříč, na kterým vše trvá a bere vám to všechnu radost i cokoliv dělat,*“ vysvětluje.

Jediná česká otevřená věznice si kromě odlišného prostředí zakládá na stoprocentní zaměstnanosti. Ta v jiných zařízeních dosahuje i jen 60 procent. „*Když se odsouzený vrátí z práce, tak se buď vzdělává nebo má terapeutické aktivity či pracuje zde v areálu. S trochou nadsázky z jedné montérek skočí do druhých, ale o tom je i normální život venku,*“ říká Prokopová. Zařízení tak klade nároky na zodpovědnost a samostatnost odsouzeného. „*Posilujeme nebo je učíme novým dovednostem, znalostem a intenzivně se je snažíme připravit na přechod do civilního prostředí,*“ dodává ředitelka. To také potvrzuje Alexander, který si v Jiřicích udělal oprávnění na vysokozdvizný vozík. „*To sice umožňují i normální věznice, ale je těžké se tam dostat. V otevřené věznici, kdo chce, tak má tu možnost,*“ říká.

Ovšem i přes vloženou důvěru probíhají v Jiřicích namátkové prohlídky. „*Měli jsme zde nálezy mobilního telefonu nebo nepovolených předmětů jako byla nabíječka do telefonu. To jsou pak situace, kdy odsouzený je kázeňsky trestaný, zpravidla 20 dní celodenního umístění na oddělení kázeňských trestů a zároveň je dán řediteli věznice návrh na přeřazení do vyššího stupně zabezpečení,*“ vysvětluje ředitelka Prokopová. Takto věznice vyřadila už 36 lidí.

Třeba na pracovišti se může odsouzený často setkat s nepovolenými předměty. Během svého trestu pracoval Alexander na třídící lince. „*Zrovna na tom třídění vám třeba přijede taška plná marihuany, telefon nebo nová zabalená SIM karta. Tak si to někdo vezme a zavolá si,*“ popisuje. Během jeho šestiměsíčního pobytu v otevřené věznici ji museli dva lidé opustit předčasně. „*Byl to jeden člověk za nějaký prášek a druhý za telefon,*“ vypráví.

K tomu ne každému vyhovují tamní podmínky a pravidla. „*Sice to vypadá, že otevřená věznice je vizuálně hezké místo, ale pobyt v ní je pro vězně velmi náročný, a ne každý ho chce a je schopen zvládnout. Někdo řekne po nějaké době, ať ho pošlou zpátky do uzavřené věznice, že je to tam pro něj jednodušší. Protože se nedokázal vypořádat se samostatností,*

odpovědností a schopností sám čelit problémům,“ naznačuje důvody dobrovolného odchodu sociolog a odborník na vězeňství Lukáš Dirga ze Západočeské univerzity v Plzni.

Socializace vodících psů

Mezi programy, které věznice odsouzeným nabízí, je například projekt Tlapka v dlani. Během něho se odsouzení starají o štěňata, ze kterých se pak stanou vodící psy. O jednoho takového psa se staral i Alexander. *„Měl jsem půl roku na starost miminko labradora, tak jsem měl i možnost v rámci resocializace s ním jezdit do Prahy, aby se naučil na eskalátorech. To byla bomba, máte nějaký smysl,*“ popisuje.

Kromě jeho výletů se psem vypráví, že mohl dojíždět i za svou rodinnou během volných vycházek. Ty mohou v otevřené věznici dosáhnout až 24 hodin. *„Pokud se odsouzený dostane na 24hodinové vycházky, může pak i zažádat o přerušování trestu. To je celkem 20 dní v roce,*“ upřesňuje tamní sociální pracovnice Veronika Lukešová a doplňuje, *„nejvýše navrhuje přerušování na 5 dní každé tři měsíce. Nic z toho není ale pro odsouzené nárokovou záležitostí.*“

Značný čas je v zařízení věnován i finanční gramotnosti. *„Hodně zde pracujeme s dluhy, s tím, že je připravujeme k insolvenční, pokud k ní splňují podmínky,*“ říká Prokopová. Dále si může odsouzený prohloubit znalosti při práci s počítačem nebo navštívit literární klub.

Do otevřené věznice dojíždí i neziskové organizace. Mezinárodní vězeňské společenství zde pořádá program Building Bridges, který propojuje oběť s trestancem. *„Je to skupina šesti vězňů a šesti obětí a probíhá během osmi týdnů vyučování o restorativní justici, co to je zločin z pohledu justice, oběti i z pohledu božího,*“ popisuje náplň ředitelka už zmíněné organizace Gabriela Kabátová. Pachatel a oběť tak mají každý možnost porozumět druhé straně. *„Když se zeptáme vězně, komu nejvíc ublížil svým trestným činem, tak říká, že rodině nebo sám sobě. Oběť je úplně vytěsněná,*“ vysvětluje.

Sama hodnotí otevřenou věznici jako to nejlepší, co v Česku nápravný systém odsouzenému může nabídnout. *„Myslím si, že by velká část vězňů mohla takto trávit výkon trestu. V otevřené věznici je úžasná péče zaměstnanců. To je možná důvod, proč nejsme jako organizace v otevřené věznici tolik zapotřebí,*“ dodává.

V jiřickém zařízení je více pracovníků na jednoho vězně než v jiných tuzemských věznicích. Kromě osmi vychovatelů to je i speciální pedagog nebo sociální pracovnice. Ta mnohdy řeší akutní věci jako naplánování operace v nemocnici nebo hledání zaměstnání pro vězně po opuštění věznice. *„Ta zvedne telefon a když je problém, tak tam hned zavolá a není tam třeba dvouměsíční prodleva,“* pochvaluje si Alexander.

I kvůli vysokému počtu zaměstnanců na poměrně nízký počet odsouzených čelila otevřená věznice kritice kvůli její finanční náročnosti. A tak si vězeňská služba nechala udělat analýzu. *„Na generálním ředitelství bylo zjištěno, že pro stát jsme výhodnější. Protože máme daleko větší procento úspěšně reintegrovaných, kteří tím, že nejsou ve výkonu trestu, tak za ně stát nemusí platit a k tomu splácejí své dluhy,“* míní Prokopová.

Kdo otevřenou věznici (ne)potřebuje

„Když vám sem přijde člověk, který je prvovězněný a jde do nízkého stupně zabezpečení, tak nemá moc potuchu, co je vězení. Když si ale člověk projde vysokým stupněm zabezpečení, pak středním a dostane se sem, je vidět, že si toho váží. Asi 80 procent vězňů si váží toho, že jsou zde v tomto prostředí a toho, jak s nimi pracujeme. Prvovězněnému to může být i jedno, když má trest třeba osm měsíců.“ říká sociální pracovnice Veronika Lukešová.

Podle ředitelky věznice Prokopové není zmíněná skupina tou, pro kterou je otevřená věznice zejména určená. Přitom z počátku na ni věznice sázela. *„Když jsme to tu koncipovali a psala se metodika, tak zakázka zněla pro nízký stupeň zabezpečení, nejlépe pro prvovězněné. Ti prvověznění ale takhle intenzivní péči, kterou my poskytujeme, nepotřebují,“* dodává a vysvětluje, že oni jsou často za mřížemi jen na kratší dobu, a tak se jim spíše nerozpadne sociální zázemí nebo nepřijdou o zaměstnavatele. V současnosti jich v zařízení pobývá zhruba třetina, zbytek jsou recidivisté.

I Jiřice mají své limity

Jiřická otevřená věznice se nyní pohybuje lehce pod 20 procenty „návrtnosti“ vězňů zpět za mříže. Přitom ještě před zhruba dvěma lety to bylo pouhých 11 procent. *„Nyní jsme si znovu udělali analýzu a recidiva nám vyskočila na téměř 18 procent,“* tvrdí Prokopová. V tuzemských věznicích se ročně zachází celkem kolem 19 tisíc vězňů. Jiřice nabízí své

prostory jen 32 z nich. Pro srovnání, v Norsku každý druhý odsouzený projde otevřenou věznicí.

„V porovnání s celorepublikovou recidivou to je možná zanedbatelné, nicméně nám to ukazuje, že se ubíráme správným směrem. Neklademe si cíl udržet recidivu na 20 procentech, ale vždy tvrdíme, že kdyby se nám podařilo dlouhodobě ji snížit na 30 nebo na 40 procent, tak je to velký úspěch,“ naznačuje Prokopová, že s celkovými čísly tuzemské recidivy tento počet nepohne.

K tomu se ze začátku mohly do Jiřic dostat jen „ověření“ vězni. *„Když se projekt zaváděl, tak jsme diskutovali o tom, že by nebylo rozumné v tu chvíli riskovat a dát tam osoby, pro které by to třeba bylo přínosné, ale které by mohly potencionálně selhat,“* podotýká sociolog Dirga, který se spolupodílel při plánování projektu na ministerstvu spravedlnosti.

To podle tamního speciálního pedagoga Romana Farkaše časem opadlo. *„Pokud se nějakým způsobem dotyčný osvědčí a propracuje se do nízkého stupně zabezpečení, tak mi zde povahu trestné činnosti neřešíme,“* vysvětluje s tím, že do otevřené věznice se může dostat člověk i odsouzený například za vraždu. Dva takový už v zařízení svůj trest vykonali.

Na šest měsíců nejméně

Zatímco v Norsku v otevřené věznici vězeň stráví i pět let, v tuzemsku může požádat o přerážení nejdříve osmnáct měsíců, nejdéle ale půl roku před propuštěním. *„Nyní jsme dávali podnět, kdy bychom chtěli místo 18 měsíců posunout hranici na 2 roky,“* podotýká ředitelka. Podle ní je delší doba lepší pro plnění programu věznice.

Recidivista Alexander pobyl v Jiřicích půl roku, tedy nejnižší možnou dobu, a tvrdí, že bylo náročné stíhat všechny činnosti pospolu se zaměstnáním a dalšími povinnostmi. *„Ty programy musíte plnit všechny, pak mi to už přerůstalo přes hlavu, bylo toho moc,“* vypráví.

Nová otevřená věznice, tentokrát pro ženy

Jiřice mnohdy musí spoléhat na její pevnou, uzavřenou část v řadě administrativních věcech. *„Kdyby otevřená věznice měla možnost mít statut samostatné organizační jednotky a nebyli jsme navázaní v některých věcech na pevnou věznici, tak by práce byla možná jednodušší,“*

běžnější, pružnější,“ domnívá se Prokopová. *„Ale na druhou stranu to už je o interní komunikaci. Neviděl bych to jako nejzásadnější problém,*“ myslí si sociolog Dirga.

Právě ve Velkých Přílepech u Prahy, vedle stávající klasické věznice má vzniknout i nová, druhá otevřená věznice, tentokrát pro ženy. I přes současné státní úspory to potvrzuje vězeňská služba. *„Aktuálně se finalizuje výběr zhotovitele projektové dokumentace a vlastní zahájení realizace stavby je plánováno v roce 2024 s plánovaným dokončením v roce 2025,*“ upřesňuje metodička pro výkon vazby a trestu Hana Löffelmannová z vězeňské služby.

„Myslím si, že otevřená věznice by mohla vzniknout u věznic, které disponují obdobnými pozemky. Protože otevřená věznice v pevné věznici, kde je pro ni vyčleněný pouze oddíl, nemá význam. Je třeba, aby odsouzení nejenom chodili do práce, ale aby poté pracovali na pozemku, se zvířaty, na zahradě,“ tvrdí Prokopová. Podle ní by současně bylo efektivním, kdyby se tento koncept podílel zhruba 30 procenty na celkové struktuře vězeňských zařízení.

Na druhou stranu vězeňská služba poukazuje, že odsouzených s nízkými riziky v celkovém složení vězeňské populace není mnoho. Podle Löffelmannové převažují zejména vysoká a střední rizika.

Přechod z nesvobody do společnosti

„Odsud odsouzený odchází s tím, že on i my víme, že má zaměstnání, že se má kam vrátit, že má nakontaktovanou dluhovou poradkyni,“ vystihuje Prokopová období těsně před propuštěním.

Alexandrovi byl těsně před propuštěním vypracovaný plán, na koho se má obrátit až bude na svobodě. Výhodou pro něj bylo, že už z otevřené věznice měl předem domluvené zaměstnání v botanické zahradě v Troji. *„Kdybych ji neměl, tak by mi dali seznam prací, kde třeba berou odsouzené, že s tím nemají problém. Nebo by mi umožnili si někam zajít na pohovor,*“ dodává.

„Já už zpátky do vězení nechci, je to zlo podstupovat ty začátky zase celé znovu,“ říká vážně během našeho rozhovoru v jedné z pražských kaváren Alexander.

5 Závěr

Praktická bakalářská diplomová práce pojednává o dvou primárních tématech, a to konceptu otevřených věznic a metody solutions žurnalistiky. Fenomén novinářiny objevující se několik let také v tuzemských médiích byl popsán v teoretické části, kdy autor na základě odborné literatury zdůraznil jeho charakteristiku spolu se čtyřmi základními kritérii solutions žurnalistiky definovanými organizací Solutions Journalism Network. Dále poukázal na možné přínosy pro čtenáře či diváky mediálního obsahu, stejně tak pro samotnou redakci daného média.

Solutions žurnalistika do značné míry reaguje na úbytek části mediálního publika, která je přehlčena negativními zprávami. Kromě negativních zpráv na daný společenský problém solutions žurnalistika popisuje i jeho možné řešení. Ovšem daný negativní fenomén nepopírá, naopak ale zkoumá, co už v určité části světa či regionu funguje a jaký dopad má dané řešení. Typické pro tuto metodu žurnalistiky je její časová náročnost, kdy novinář pro splnění všech kritérií musí obsáhnout reakci na společenský problém, nabídnout vhléd do dané problematiky, přinést důkazy o dopadu řešení nejčastěji za pomoci čísel či grafů a na závěr neopomenout limity. Ty poukazují na to, proč zmíněné řešení může či nemusí fungovat v jiné části světa či regionu, popřípadě v čem dané řešení nemusí být prokazatelné.

O dopadech solutions žurnalistiky bylo zpracováno několik studií (například McIntyreová, Curry a další). Z nich vyplývá, že daný způsob novinářiny pomáhá s propojením publika se zpravodajskými organizacemi, respektive posiluje jejich angažovanost v čtenosti či sledovanosti mediálního obsahu. U článků popisujících i možné řešení se prokázal nižší počet negativních dojmů u čtenářů, a i jejich znatelnější motivace vrátit se jednou k obdobnému tématu na rozdíl od standartních zpravodajských výstupů. Naopak bylo zjištěno, že tato metoda novinářiny nepřispívá k participaci publika na samotném řešení. Z toho je zřejmé, že tato metoda napomáhá k udržení mediálního publika, případně zamezení jejich odchodu z důvodu častých negativních zpráv a současně i zlepšuje vazby mezi čtenáři či diváky a samotnými mediálními organizacemi.

Současně byl i nastíněn vývoj tohoto žánru v tuzemských médiích, který do České republiky přinesla organizace Ashoka a posléze rozvoj převzala organizace Transitions. Pro popularizaci této metody žurnalistiky přispělo i její zařazení mezi kategorie české Novinářské ceny, kterou zastřešuje nadace Open Society Foundation.

Druhá část teoretické části se věnovala konceptu otevřených věznic. Tento druh vězeňských zařízení si stejně jako jiné druhy věznic zakládá na úspěšném začlenění člověka zpět do společnosti, kdy odsouzenému pomáhá si vytvořit sociální a pracovní návyky potřebné na svobodě. Pro otevřené věznice je ale příznačná větší důvěra ve vězně, rozvoj jeho samostatnosti a uvolnění určitých pravidel, které se nacházejí v klasických uzavřených věznicích. Nejzásadnější rozdíl mezi těmito dvěma druhy zařízeními lze pozorovat v odlišných prostorech výkonu trestu odnětí svobody, kdy otevřené věznice často připomínají rodinné domy bez mříží s vlastním hospodářstvím, jehož terapeutický efekt využívá.

Dále se zaměřila na dvě zařízení, a to na otevřenou věznici na ostrově Bastøy nacházející se na jihu Norska a otevřenou věznici ve středočeských Jiřicích poblíž Nymburka. Tu Vězeňská služba České republiky postavila před téměř šesti lety poblíž již existující klasické věznice a vycházela při tom z německého a zejména norského příkladu.

Praktická část práce se věnovala ve třech na sebe navazujících článcích pospolu splňujících kritéria solutions žurnalistiky zvolenému sociálnímu problému, a to vysokému počtu vězňů na 100 tisíc obyvatel, kdy se Česká republika umístila v roce 2021 na pátém místě v porovnání se státy Evropské unie. Poté také vysoké penologické recidivě propuštěných osob, ta v tuzemsku dosahuje 65 procent. Možné řešení, jak úspěšně navracet odsouzené zpět do společnosti a spolu s tím snižovat i jejich návrat do výkonu trestu odnětí svobody v této práci představovaly otevřené věznice.

Autor tak navštívil otevřenou věznici na ostrově Bastøy na jihu Norska, která byla inspirací i pro vybudování dosud jediného takového zařízení v Česku. Norské praxi byl věnovaný druhý článek, kterak tato skandinávská země dosahuje úspěšných výsledků nízké recidivy. Ta se pohybuje zhruba kolem 30 procent v závislosti na zvolené metodě výpočtu recidivy.

Závěrečný článek přinesl vhled do fungování jediné otevřené věznice v Česku v obci Jiřice poblíž Nymburku, která zde stojí od listopadu roku 2017. Zde mohou vězni strávit část svého trestu, zpravidla šest až osmnáct měsíců před propuštěním. Cílem zařízení je usnadnit přechod vězně na svobodu pomocí potřebných sociálních a pracovních návyků. K tomu jsou na odsouzené zacílené podpůrné programy. Ačkoliv po spuštění jiřického projektu zde mohli být pouze vězni, u kterých bylo méně pravděpodobné selhání na svobodě, po určité době se

do zařízení dostali i ti, u kterých je riziko selhání na svobodě výraznější. Stále se ale museli nacházet v uzavřené věznici s nízkým stupněm zabezpečení, aby mohli být na jejich žádost přeřazeni do Jiřic. V současnosti se v zařízení nachází zhruba dvě třetiny recidivistů, zbytek jsou prvotrestaní. Jiřická otevřená věznice po téměř šesti letech vykazuje nízkou recidivu kolem 18 procent. V tomto zařízení strávil šest měsíců i recidivista Alexander, který prostupuje prvním a závěrečným článkem a přináší tak své postřehy jak z uzavřené, tak i otevřené věznice.

Zpracované články mohou přispět k lepšímu porozumění problematice tuzemského vězeňství a současně i nastínit, že jsou možnosti jak častou recidivu a vysoký počet odsouzených snižovat. Dále mohou pomoci ke snížení stigmatizace vězňů a současně porozumění toho, čím si někteří lidé propuštění z výkonu trestu odnětí svobody prochází.

6 Summary

The practical bachelor paper deals with two primary topics, namely the concept of open prisons and the method of solutions journalism. The phenomenon of journalism also appearing in the domestic media for several years has been described in the theoretical part, where the author, based on the literature, has highlighted its characteristics along with the four basic criteria of solutions journalism defined by the Solutions Journalism Network. Furthermore, he pointed out the possible benefits for the readers or viewers of the media content as well as for the editorial office of the media itself.

Solutions journalism is largely responding to the decline of a segment of the media audience that is overwhelmed by negative news. In addition to negative news on a given social problem, solutions journalism also describes its possible solutions. However, it does not deny the negative phenomenon, but rather examines what is already working in a certain part of the world or region and what impact the solution has. Typical of this method of journalism is its time-consuming nature, where the journalist has to cover the reaction to the social problem, offer insight into the issue, provide evidence of the impact of the solution, usually with the help of numbers or graphs, and finally, not forgetting the limits. These highlight why the solution may or may not work in another part of the world or region, or why the solution may not be proven.

There have been several studies on the impact of solutions journalism (e.g. McIntyre, Curry and others). They show that this type of journalism helps to connect audiences with news organisations, or enhances their engagement with the readership or viewership of media content. Articles describing even possible solutions have been shown to have a lower number of negative impressions among readers, as well as a more noticeable motivation to return once to a similar topic, as opposed to standard news outlets. Conversely, this method of journalism was found not to contribute to audience participation in the solution itself. This suggests that this method helps to retain media audiences or prevent them from leaving due to frequent negative news, while also improving the links between readers or viewers and the media organisations themselves.

At the same time, the development of this genre in the Czech media was outlined, which was brought to the Czech Republic by the Ashoka organization and later taken over by the Transitions organization. The inclusion of this method of journalism among the

categories of the Czech Journalism Award, which organizes the Open Society Foundation, has also contributed to the popularisation of this method of journalism.

The second part of the theoretical part was devoted to the concept of open prisons. This type of prison, like other types of prisons, relies on the successful integration of the person back into society, helping the inmate to develop the social and work habits needed in freedom. However, open prisons are characterised by a greater trust in the prisoner, the development of their independence and the relaxation of certain rules found in traditional closed prisons. The most significant difference between the two types of institutions can be seen in the different spaces of imprisonment, where open prisons often resemble family houses without bars with their own farms, that has a therapeutic effect.

It also focused on two facilities, an open prison on Bastøy Island in southern Norway and an open prison in Jiřice, near Nymburk in Central Bohemia. The Prison Service of the Czech Republic built the latter almost six years ago near an existing classical prison, based on the German and especially the Norwegian example.

The practical part of the thesis was devoted in three consecutive articles meeting the criteria of solutions journalism to the chosen social problem, namely the high number of prisoners per 100,000 inhabitants, where the Czech Republic ranked fifth in 2021 compared to the European Union countries. Then also the high penological recidivism of released persons, which in the Czech Republic reaches 65 percent. In this thesis, open prisons were a possible solution to successfully return convicts back to society and, along with that, to reduce their return to imprisonment.

The author visited an open prison on the island of Bastøy in southern Norway, which was the inspiration of the only such facility in the Czech Republic. The second article was devoted to the Norwegian practice and how this Scandinavian country achieves successful results of low recidivism. The recidivism rate is there around 30 per cent, depending on the method used to calculate the recidivism rate.

The final article provided an insight into the functioning of the only open prison in the Czech Republic in the village of Jiřice near Nymburk, which has been there since November 2017. Here, prisoners can spend part of their sentence, usually six to eighteen months, before being released. The aim of the facility is to ease the prisoner's transition to freedom by providing the necessary social and work habits. To do this, support programs are

targeted at inmates. Although only prisoners who were less likely to fail at liberty were allowed to stay there after the start of the Jiřice project, after a certain period of time those who were at a higher risk of failing at liberty were also admitted to the facility. However, they still had to be in a closed, low-security prison in order to be transferred to Jiřice at their request. Currently, about two-thirds of the recidivists are in the facility, the rest are first offenders. After nearly six years, Jiřice Open Prison has a low recidivism rate of about 18 percent. Recidivist Alexander also spent six months in this facility, and he permeates the first and final articles, providing his observations from both the closed and open prisons.

The articles can contribute to a better understanding of the problems of the domestic prison system and at the same time outline that there are ways to reduce frequent recidivism and the high number of inmates. Furthermore, they can help to reduce the stigmatisation of prisoners while understanding what some people released from prison go through.

Zdroje

Použitá odborná literatura:

BENESCH, Susan. The rise of solutions journalism. (solutions to social ills). *Columbia journalism review*. New York: Columbia University, Graduate School of Journalism, 1998, 36(6), 36-39 [cit. 2023-05-04]. Str. 37. ISSN 0010-194X.

BIEDERMANOVÁ, Eva. Otevřená věznice v Jiřicích – vstup do problematiky, recidiva odsouzených. *Kriminalistika*, 2/2022, roč. LV, str. 97-110. Praha: MVČR. ISSN 1210-9150

CHRIS LAWE DAVIES. Journalism, Corporatism, Democracy. *Media international Australia incorporating Culture & policy*. 1999, (90), 53-64 [cit. 2023-05-10]. ISSN 1329-878X.

CURRY, Alexander L. a HAMMONDS, Keith H. The power of solutions journalism. *Solutions Journalism Network* [online]. 2014, s. 1-14. [cit. 2023-05-12]. Dostupné z: https://mediaengagement.org/wp-content/uploads/2014/06/ENP_SJN-report.pdf

DIRGA, Lukáš a PROKOPOVÁ, Hana. Open Prison Works: Sharing Experiences from the Czech Republic. *Advancing Corrections Journal*, 2022, roč. 14, č. 2, str. 127-140. ISSN: 2517-9233

KRISTOFFERSEN, Ragnar. Recidivism among persons released from prison in Norway 2015 – 2018. *University College of Norwegian Correctional Service* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://www.kriminalomsorgen.no/?cat=536003>

LOUGH, Kyser a MCINTYRE, Karen. Transitioning to Solutions Journalism: One Newsroom's Shift to Solutions-focused Reporting. *Journalism studies (London, England)* [online]. Abingdon: Routledge, 2021, 22(2), 193-208 [cit. 2023-05-05]. ISSN 1461-670X. Dostupné z: doi:10.1080/1461670X.2020.1843065

MAREŠOVÁ, Alena a kol. Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza. *Institut pro kriminologii a sociální prevenci*. 2016. Str. 48. ISBN 978-80-7338-157-8

MAREŠOVÁ, Alena; BLATNÍKOVÁ, Šárka; KOTULAN, Petr; MARTINKOVÁ, Milada; ŠTĚCHOVÁ, Markéta a TAMCHYNA, Miroslav. Kriminální recidiva a recidivisté. *Institut pro kriminologii a sociální prevenci*. 2011. Str. 7-10. ISBN 978-80-7338-119-6

MÄSIAROVÁ, Lucie. Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky. *Vězeňská služba České republiky*. [online]. 2022. [cit. 2023-06-09]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf>

MCINTYRE, Karen a LOUGH, Kyser. Toward a clearer conceptualization and operationalization of solutions journalism. *Journalism (London, England)* [online]. London, England: SAGE Publications, 2021, 22(6), 1558-1573 [cit. 2023-05-07]. ISSN 1464-8849. Dostupné z: doi:10.1177/1464884918820756

MCINTYRE, Karen. Motivating news audiences: Shock them or provide them with solutions?. *Communication & Society* [online]. Pamplona: Universidad de Navarra, 2017, 30(1), 39-56 [cit. 2023-05-12]. ISSN 2386-7876. Dostupné z: doi:10.15581/003.30.1.39-56

MCINTYRE, Karen. Solutions Journalism. *Journalism practice* [online]. Abingdon: Taylor & Francis, 2019, 13(1), 16-34 [cit. 2023-05-24]. ISSN 1751-2786. Dostupné z: doi:10.1080/17512786.2017.1409647

MJALAND, Kristian; Julie LAURSEN; Anna SCHLIEHE a Simon LARMOUR. Contrasts in freedom: Comparing the experiences of imprisonment in open and closed prisons in England and Wales and Norway. *European Journal of Criminology*, 0(0). Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/14773708211065905>

NRUPATHUNGA, Patel a VENUMADHAVA, G. S. Resocialisation of Prisoners - A Concept of Open Prison. *Indian Journal of Applied Research* [online]. 2016, [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: [https://www.worldwidejournals.com/indian-journal-of-applied-research-\(IJAR\)/recent_issues_pdf/2016/April/April_2016_1461303321__174.pdf](https://www.worldwidejournals.com/indian-journal-of-applied-research-(IJAR)/recent_issues_pdf/2016/April/April_2016_1461303321__174.pdf)

Použité internetové zdroje:

About the Norwegian Correctional Service. *Kriminalomsorgen* [online]. [cit. 2023-07-01].

Dostupné z: <https://www.kriminalomsorgen.no/?cat=536003>

Bastøy fengsel. *Kriminalomsorgen* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z:

<https://www.kriminalomsorgen.no/bastoey-fengsel.5018998-237612.html>

Co je Solutions Journalism. *TOL Education* [online]. Praha: Transitions o.s., 2020 [cit.

2023-05-4]. Dostupné z: <http://toleducation.org/solutions-journalism/cs/co-je-sj/>

ČERNÁ, Adéla a LOUŽENSKÝ, Jan. „Tady máte klíče, v sedm buďte doma.“ Otevřená věznice nechce, aby se lidé znovu vraceli za mříže. *Hlídacípes.org* [online]. 2021, [cit.

2023-06-08]. Dostupné z: [https://hlidacipes.org/tady-mate-klice-v-sedm-budte-doma-](https://hlidacipes.org/tady-mate-klice-v-sedm-budte-doma-otevrena-veznice-nechce-aby-se-lide-znovu-vraceli-za-mrize/)

[otevrena-veznice-nechce-aby-se-lide-znovu-vraceli-za-mrize/](https://hlidacipes.org/tady-mate-klice-v-sedm-budte-doma-otevrena-veznice-nechce-aby-se-lide-znovu-vraceli-za-mrize/)

ČTK. Ministerstvo chce takzvané otevřené věznice ve Velkých Přílepech a v Rapoticích.

Česká tisková kancelář [online]. [cit. 2023-06-07]. Dostupné z:

<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2232690>

Directorate of Norwegian Correctional Services. Quick Stats. *Europris* [online]. [cit. 2023-

07-01]. Dostupné z: [https://www.euopris.org/agency/directorate-of-norwegian-](https://www.euopris.org/agency/directorate-of-norwegian-correctional-services-nor/?tab=statistics)

[correctional-services-nor/?tab=statistics](https://www.euopris.org/agency/directorate-of-norwegian-correctional-services-nor/?tab=statistics)

HOTZ, Julia. 54 News Outlets with Dedicated Solutions Journalism Sections. *The Whole Story* [online]. 31.03.2019 [cit. 2023-05-05]. Dostupné z:

<https://thewholestory.solutionsjournalism.org/34-news-outlets-with-dedicated-solutions-journalism-sections-9ef0214a7c43>

In Finland's 'open prisons,' inmates have the keys. Rae Ellen Bichell. *Solutions Journalism* [online]. 2015, [cit. 2023-06-08]. Dostupné z:

[https://www.solutionsjournalism.org/stories/in-finland-s-open-prisons-inmates-have-the-](https://www.solutionsjournalism.org/stories/in-finland-s-open-prisons-inmates-have-the-keys)

[keys](https://www.solutionsjournalism.org/stories/in-finland-s-open-prisons-inmates-have-the-keys)

Jeremy Druker. *TOL Education* © *TOL EDUCATION 2023* [online]. [cit. 2023-05-21].

Dostupné z: <https://toleducation.org/faculty/jeremy-druker/>

Koncepce vězeňství. *Justice.cz* [online]. [cit. 2023-06-04]. Dostupné z:

<https://justice.cz/web/msp/koncepce-vezenstvi>

Koncepce vězeňství do roku 2025. *Ministerstvo spravedlnosti* [online]. [cit. 2023-06-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>

Lavt sikkerhetsnivå. *Kriminalomsorgen* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.kriminalomsorgen.no/lavt-sikkerhetsnivaa.518717.no.html>

Mission. *Solutions Journalism Network* [online]. New York: Solutions Journalism Network, 2023 [cit. 2023-05-08]. Dostupné z: <https://www.solutionsjournalism.org/about>

NAGY, Britton. Bastøy Prison: Creating Good Neighbors. *Pulitzer Center* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://pulitzercenter.org/stories/bastoy-prison-creating-good-neighbors>

Novinářská cena: Soutěžní kategorie. *Nadace OSF* [online]. Praha [cit. 2023-05-23]. Dostupné z: <https://osf.cz/novinarska-cena/soutezni-kategorie/>

Organizační jednotky. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky>

Počet vězňů. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/>

Prison capacity and number of persons held. *Eurostat* [online]. 2023. [cit. 2023-06-10]. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/crim_pris_cap/default/bar?lang=en

Redukce typů věznic. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-mirov/sdilene-sekce/obecny-postup#>

Særlig høyt sikkerhetsnivå. *Kriminalomsorgen* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.kriminalomsorgen.no/?cat=536003>

Statistické ročenky Vězeňské služby. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>

SUTTER, D. John. Welcome to the world's nicest prison. *CNN* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2012/05/24/world/europe/norway-prison-bastoy-nicest/index.html>

VESELÁ, Marie. V Česku vznikne otevřená věznice pro ženy. Vězeňská služba ji postaví kousek od Prahy. *iRozhlas* [online]. [cit. 2023-06-07]. Dostupné z:

https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/otevrena-veznice-vezeni-vezen-velke-prilepy-jirice_2302041615_gut

Věznice Jiřice. Vnitřní řády. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-28]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-jirice/sekce/zakladni-informace>

Věznice Jiřice. Základní informace. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-jirice/sekce/zakladni-informace>

Vláda České republiky. Programové prohlášení vlády [online]. [cit. 2023-06-07]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/programove-prohlaseni-vlady-193547/>

What is Solutions Journalism. *Solutions Journalism Network* [online]. New York: Solutions Journalism Network, 2023 [cit. 2023-05-08]. Dostupné z: <https://www.solutionsjournalism.org/about/solutionsjournalism>

What is Solutions Journalism? These four ingredients are all it takes. *Medium.com* [online]. 6. března 2017 [cit. 2023-05-23]. Dostupné z: <https://medium.com/@soljourno/what-is-solutions-journalism-c050147bb1eb>

YARLAGADDA, Kavitha. India's 'Open Prisons' Are a Marvel of Trust-Based Incarceration. *Solutions Journalism* [online]. 2022, [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: <https://www.solutionsjournalism.org/stories/india-s-open-prisons-are-a-marvel-of-trust-based-incarceration>

Teze praktické bakalářské diplomové práce

SCHVÁLENO

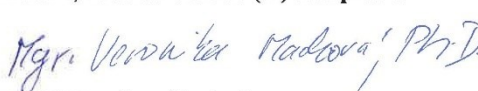
Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze praktické BAKALÁŘSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Jan Louženský	Razítko podatelny:
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2020/2021	
Studijní obor/forma studia: BP_KSZN (Komunikační studia – specializace Žurnalistika/bakalářské prezenční)	
Název praktické a teoretické části bakalářské práce v češtině: Důvěrou ke svobodě: Koncept otevřené věznice v českém a norském vězeňství zpracovaný metodou Solutions Journalism	
Název praktické a teoretické části bakalářské práce v angličtině: With trust towards freedom: The concept of Open Prison in the Czech and Norwegian prison system composed by the Solutions Journalism method	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013): (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve po dvou semestrech</u> od schválení tezí) LS 2022/2023	
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): (fotokniha, televizní/rozhlasový dokument, esej, soubor textů etc.) Teoretická část závěrečné bakalářské práce se zaměří na vývoj metody Solutions Journalism neboli žurnalistiky orientované na řešení, a to v prostředí České republiky. Dále na objasnění pojmu „otevřená věznice“, historii těchto věznic a jejich rozšíření ve světě. Autor této práce tak naváže na článek o konceptu otevřených věznic, který psal s Adélou Černou v letním semestru 2020/21 v rámci předmětu Solutions Journalism. Praktická část závěrečné bakalářské práce bude vedena formou Solutions Journalism, kdy kritéria tohoto žánru budou aplikovány na tři psané články. Tyto články se budou vztahovat k tématu otevřených věznic v Norsku a Otevřené věznice Jiřice v České republice. Hlavními faktory budou kriminální recidiva, práce odborných zaměstnanců v těchto zařízeních a návrat vězňů zpět do společnosti. Širším tématem pak bude komparace vězeňství v Norsku a České republice, kdy se zaměřím na přínosy a nevýhody těchto systémů. Součástí praktické práce budou rovněž rozhovory s trestanci v otevřených věznicích. Cílem závěrečné bakalářské práce je přispět k medializaci tématu vězeňství se zaměřením na koncept otevřených věznic za využití žurnalistiky orientované na řešení.	
Předpokládaná struktura teoretické práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): 1. Úvod 2. Solutions Journalism 2.1. Definice pojmu Solutions Journalism – vysvětlení principů této disciplíny 2.2. Solutions Journalism v České republice – zmínění počátků a vývoje SJ v České republice 2.3. Specifika psaní článků metodou Solutions Journalism – specifika a přínosy této metody 3. Pojem otevřená věznice – vysvětlení základních principů tohoto konceptu 3.1. Vývoj otevřených věznic v zahraničí – zmínění počátků otevřených věznic v zahraničí	

3.2. Vývoj otevřených věznic v Norsku – historie tohoto typu věznic, podíl na celkové vězeňské struktuře, výhled do budoucna norského vězeňského systému a postavení otevřených věznic   3.3. Otevřená věznice Bastøy v Norsku – zmínění počátků této otevřené věznice, její charakteristika   3.4. Vývoj Otevřené věznice Jiřice v České republice – zmínění počátků otevřené věznice v České republice, její charakteristika, počet trestanců, kteří touto věznicí prošli, kriminální recidiva propuštěných vězňů z tohoto zařízení   3.5. Kriminální recidiva – vysvětlení pojmu a výpočtu kriminální recidivy v České republice s komparací k vybraným státům   4. Postup při vypracování praktické části práce – postup při získávání a zpracovávání informací v následující praktické části práce   5. Závěr – shrnutí poznatků
Druh praktické práce/předpokládaná podoba: Praktická práce se skládá ze tří článků psaných metodou Solutions Journalism.   1) Český vězeňský systém a vysoký počet trestanců, kriminální recidiva a její problematičnost v mezinárodní komparaci. 2) Norský model otevřených věznic, tamní historie a výsledky a práce neziskových organizací. 3) Model jediné otevřené věznice v České republice jako možné řešení ke snížení kriminální recidivy a reintegrace vězňů zpět do společnosti. Tyto tři články budou zpracovány za pomoci žurnalistiky orientované na řešení. Tato metoda se zakládá na principu, kdy k určitému společenskému problému dodává jeho možné řešení, často prostřednictvím konceptu, který se už ve společnosti nachází. Nutností je analyzovat funkčnost konceptu a poukázat na jeho možné limity, tak i na limity následné aplikovatelnosti.
Vymezení zpracovávaného materiálu: Rozhovory s odborníky na vězeňství (obory sociologie a právo), Vězeňskou službou ČR, Norskou nápravnou službou, Otevřenou věznicí Jiřice, otevřenou věznicí v Norsku (vhodná je Otevřená věznice Bastøy, s kterou Jiřice spolupracovaly při plánování projektu), centrem Rubikon, Vězeňskou duchovenskou péčí, Institutem pro kriminologii a sociální prevenci, Kanceláří veřejného ochránce práv, s vězni z otevřených věznic v Norsku a České republice a odbornými zaměstnanci těchto zařízení.   Oficiální data ministerstva spravedlnosti, Vězeňské služby ČR a dalších orgánů spojených s vězeňstvím.
Postup (metodologie v teoretické části a technika v praktické části práce) při zpracování materiálu: Postupovat při zpracování praktické části budu na základě pravidel žánru žurnalistiky orientované na řešení. Budou dodržena její hlavní kritéria. A to analýza určitého společenského problému a reakce na tento problém, jaké je možné řešení a jak toto řešení funguje, důkazy jeho funkčnosti a závěrem limity řešení a možná aplikovatelnost v jiném prostředí.   Informace pro teoretickou část práce budou čerpány z odborné literatury, z oficiálních dat ministerstva spravedlnosti, Vězeňské služby ČR a dalších orgánů spojených s vězeňstvím, výpovědí odborníků ze sociologie a práva, z autorovi předešlé činnosti při zpracování článku publikovaném na webu Hlídacípes.org a z již zpracovaných závěrečných prací.   Technika v praktické části práce bude založena na zpracování a analyzování získaných informací od dotázaných osob a institucí, dále na zahrnutí poznatků získaných při předešlé aktivitě autora (období březen-říjen 2021), kdy vznikl článek o konceptu otevřených věznic se zaměřením na jedinou českou otevřenou věznicí v Jiřicích u Nymburka, který autor psal s Adélou Černou v letním semestru 2020/21 v rámci předmětu Solutions Journalism. Získaná data budou zpracována ve třech na sebe navazujících článcích psaných metodou Solutions Journalism.   Rozsah praktické části bude obsahovat nejméně deset stran, rozdělené na tři na sebe navazující články.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

- 1. Adéla Černá a Jan Louženský.** „Tady máte klíče, v sedm buďte doma.“ *Otevřená věznice nechce, aby se lidé znovu vraceli za mříže.* Hlidacípes.org [online]. 2021, [cit. 05.05.2022].
Dostupné z: <https://hlidacipes.org/tady-mate-klice-v-sedm-budte-doma-otevrena-veznice-nehce-aby-se-lide-znovu-vraceli-za-mrize/>
 - Zde autor práce spolu s Adélou Černou publikoval článek vedený formou Solutions Journalism, a to na téma kriminální recidivy a otevřené věznice v Jiřicích. Součástí článku je, mimo jiné, rozhovor s bývalým vězněm tohoto zařízení.
- 2. Berger, Ryan.** *Kriminalomsorgen: A Look at the World's Most Humane Prison System in Norway.* Social Science Research Network [online]. 2016, [cit. 14.5.2022].
Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2883512
 - Logikou norského nápravného systému je skutečnost, kdy se vězeňský život podobá co nejvíce životu mimo vězení. Trestanec má k dispozici veškerá práva a služby s výjimkou ztráty svobody. Důraz je zde kladen na dvě otevřené věznice, komparaci s vězeňským systémem v USA, kriminální recidivu, a i ekonomický faktor norského vězeňství. Důležitá jsou zde specifika norského systému, která neumožňují jeho plnou aplikovatelnost v jiné zemi.
- 3. BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRAS MICHAL.** *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-115-8.
 - Tato publikace pojednává o možnostech začlenění vězňů zpět do společnosti, uvádí mnohá specifika, analyzuje způsoby práce s vězni a jejich následnou resocializaci. Součástí je též výzkum efektivity programu „3Z“ – Zastav se, zamysli se a změň se.
- 4. CURRY, Alexander L.; HAMMONDS, Keith H.** *The power of solutions journalism.* Solutions Journalism Network [online]. 2014, s. 1-14. [cit. 14.5.2022].
Dostupné z: https://mediaengagement.org/wp-content/uploads/2014/06/ENP_SJN-report.pdf
 - Experiment zjišťující reakci publika na článek s negativním obsahem vedeným „standartním“ způsobem v komparaci s článkem zaměřeným na Solutions Journalism. Výsledky experimentu dokazují, že Solutions Journalism může být účinnou novinářskou metodou. Kladně bylo vyhodnoceno zvyšování vnímání znalostí a pocitu efektivity u publika, posílení vazby mezi publikem a zpravodajstvím a katalyzování potencionální angažovanosti v dané problematice.
- 5. Kyser Lough and Karen McIntyre.** *Journalists' perceptions of solutions journalism and its place in the field.* Journalism and Mass Communication Quarterly. [online]. 2018, s. 33-52. [cit. 05.05.2022].
Dostupné z: <https://isoj.org/research/journalists-perceptions-of-solutions-journalism-and-its-place-in-the-field/>
 - Tento článek se zaměřuje na rozhovory se 14 novináři, kteří popisují implementaci žurnalistiky orientované na řešení v praxi.
- 6. Karen McIntyre, Kyser Lough.** *Toward a clearer conceptualization and operationalization of solutions journalism.* Journalism. [online]. 2019. [cit. 02.09.2022]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1464884918820756>
 - Studie, která zkoumá, jak nahlížet na výzkumy účinku žurnalistiky orientované na řešení.

7. MCINTYRE, Karen. <i>Solutions journalism: The effects of including solution information in news stories about social problems.</i> Journalism Practice [online]. 2019, s. 16-34. [cit. 05.05.2022]. Dostupné z Taylor & Francis: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17512786.2017.1409647   Dle tohoto článku, média přispívají k apatii veřejnosti vůči lidským tragédiím. Zveřejněný experiment ukázal, že pojednání o účinném řešení sociálního problému vyvolalo u čtenářů méně negativních pocitů a příznivější postoje k řešení problému, než když nebylo zmíněno žádné řešení nebo bylo zmíněno řešení neúčinné.
Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)   BAREŠ, Jindřich. <i>Výkon trestu odnětí svobody v ČR.</i> AMBIS vysoká škola, a.s. [online]. 2021 [cit. 05.05.2022]. Dostupné z: https://is.ambis.cz/th/cuxhb/?id=59024 GOLASOVSKÁ, Kateřina. <i>Solution journalism v českých médiích.</i> Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd [online]. 2020, [cit. 05.05.2022]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/121674 TRAJBOLDOVÁ, Tereza. <i>Reformace ústavní péče v České republice po vzoru Slovenska (praktická bakalářská práce metodou solutions journalism).</i> Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd [online]. 2021, [cit. 05.05.2022]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/149263 ŽABKA, Jan. <i>Solutions žurnalistika v České republice.</i> Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. 2020
Datum / Podpis studenta/ky   V Praze 02. 09. 2022

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:	
Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:	
Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:	
Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.	
Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.	
Mgr. Veronika Madarová, Ph.D.	Datum / Podpis pedagožky/pedagoga
TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.	
TEZE SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO OBORU.	

Seznam příloh

Příloha I

Vedoucí programu solutions žurnalistiky Lucie Černá v organizaci Transitions:

Co stálo za myšlenkou přinést do České republiky žurnalistiku orientovanou na řešení?

Za myšlenkou přivést žurnalistiku orientovanou na řešení do České republiky stál Ondřej Liška, ten byl v tu dobu ředitelem organizace Ashoka. To je organizace, která podporuje po celém světě sociální inovátory, takové společensky odpovědné podnikavce. Já jsem do Ashoky nastupovala v roce 2017 a mým prvním úkolem bylo připravit návštěvu Davida Bornsteina v Česku. On je zakladatelem Solutions Journalism Network. A to je právě organizace, která dala té metodě nějaký tvar.

Historie Solutions Journalism Network je taková, že se sešli tři novináři. David Bornstein, Tyna Rosenberg a Courtney E. Martin. Ti dospěli k podobné životní zkušenosti, že píšou opakovaně o problémech a nic se nemění. Frustruje to je, jejich čtenáře, a tak neměli dobrý pocit z toho, jak dělají svou novinářskou práci. David Bornstein poukazuje na to, že se setkal se spoustou lidí, kteří pracují na tom, aby svět byl lepší a jejich příběh se nevypráví. Všichni tři se shodli, že to chtějí nějakým způsobem změnit a začali pracovat na tom, aby dali metodě solutions žurnalistiky určitý tvar.

David Bornstein byl zvolen Ashoka fellow, to jsou zvolení lidé s nějakou sociální inovací. Takhle se to dozvěděl Ondřej Liška, přišlo mu to zajímavé a chtěl něco takového zkusit přiblížit i v Česku. Tehdy se domluvil s Open Society Foundation, která je organizátorem českých novinářských cen, jestli by nezavedli cenu za solutions žurnalistiku.

Když už jste zmínila novinářskou cenu, stálo začlenění zvláštní ceny za solutions žurnalistiku za její propagací?

Usilovala jsem o to, aby cena vydržela a pokračovala. Já jsem v Ashoce měla na starosti práci spojenou se solutions žurnalistikou, ale i nějakou mikro organizaci. Ashoka je taková porodní bába. Někde zmerčí pěknou myšlenku, pomůže ji na svět, chvíli ji opatruje, ale současně pro ni hledá už nějaké dobré pěstouny. A pěstoun myšlenky Solutions žurnalistiky v Česku, popřípadě ve střední Evropě byl Jeremy Druker, což je také Ashoka Fellow. Tucker

je americký novinář, který od 90. let žije v Česku. Tak bylo jasné, že on bude nejlepším pečovatelem. Já jsem v roce 2019 pak s projektem solutions žurnalistiky přešla do Transitions, chtěla jsem to rozvíjet dál.

Transitions je jednak médium a jednak organizace, která školí novináře a studenty. Jejím cílem je přinášet špičkové trendy a novinky prestižního globálního novinářského světa. Tucker se zaměřuje na postsovětský region, tedy na střední a východní Evropu a Balkán.

V Transitions se nabídla další možnost, a to nedělat to pouze v Česku, kde se ukázalo, že to jakžtakž funguje a byla by škoda to nechat být. Tak jsme to replikovali i do dalších zemí. Dnes už jsme asi v deseti zemích.

Při předávání cen v roce 2022 byly mezi třemi nejlepšími články dva, které podpořila Transitions a třetí, který vznikl na akademické půdě také díky podpoře Transitions. O rok později byly nominovány už jen dva příspěvky, jeden z nich v rámci Chytrého Česka, které také podpořilo Transitions. Takhle se mi to jeví, že v Česku solutions žurnalistika stále zaběhlá není.

Ti, co prošli naším kurzem, tak mají pak mnohem kvalitnější výstupy. Není to tak, že by nevznikaly jiné texty, ale lidé, kteří prošli školením, mají lepší startovací pozici.

Za cenou ze začátku stála Ashoka, pak to převzalo Transition. V okamžiku, kdy jsme začali s mikro granty, tak jsme stáli před etickým problémem. Transitions už nemohla být partnerem, protože začali vylézat absolventi s našimi grantovými mikro penězi. Respektive Transitions zůstalo garantem kvality. A to, kdyby porota měla nějaké dotazy a potřebu vědět, jestli něco je nebo není solutions. V posledních letech už nemáme ani právo veta, i kdybychom viděli, že je tam nějaký velký nesmysl. Domluvili jsme se, že bude porota, která tomu rozumí. Jsou tam lidé, kteří rozumí této metodě a nenechají projít něco, co je mimo téma.

Myslím si, že se nám podařilo přinést téma do povědomí českých novinářů, kdy dnes bychom už neuspěli s tím, kdybychom přivezli zahraničního novináře do Česka a vyprávěli jim o solutions journalism jako o zajímavém novém stylu, protože všichni o tom už slyšeli a znají to. Tady je mise hotová. Ale kde máme ještě hodně práce, tak je krok druhý, a to

zajistit, aby aspoň část novinářů to dělala správně. Jak se to dělá dobře a co to je a co není, to ví zatím jen málo novinářů. A to je naše dlouhodobá mise.

Myslím si, že cena byla klíčová k tomu, aby se to dostalo do povědomí novinářů. Občas se dozvěděli o zajímavém článku, který by třeba zapadl a někteří si i řekli, že se o tom chtějí dozvědět více a přihlásí se na školení.

Proč minulý rok byly ve finále jen dva články?

To nevím, možná byly dva srovnatelně silné a nebylo by fér ten třetí povýšit.

Byla cena za solutions žurnalistiku vybírána zpočátku jen z přihlášených příspěvků v jiných kategoriích?

Byla to zvláštní cena, která byla vybrána ze všech příspěvků, které byly přihlášeny do ostatních kategorií. Poté porota sestavená z členů rady vybírala příspěvky s tím spíše přiblížit žánr, najít to, co je tomu blízké.

Jak dlouho to takto trvalo?

Letos byla podruhé samostatná kategorie, do které se dalo přihlašovat přímo.

Pokud se vrátím k počátkům solutions žurnalistiky v Česku, byla to tuzemská myšlenka, že by se sem dostal tento žánr ze zahraničí?

Ondřej Liška přišel s tím, že by cena byla dobrým nápadem. A na druhé předávání pozval Davida Bornsteina, aby on předal cenu, a zároveň to byla příležitost, aby špičkový novinář žánr zviditelnil v české novinářské obci. Druhý den jsme udělali workshop pro novináře. Z něho vyvstalo několik věcí. Jedna je, že novinářům to přišlo hezké a zajímavé. Druhá, že bylo cítit to, že takových trendů je hodně a zítra přijde zase něco jiného. Pro nás to znamenalo, že pokud to myslíme vážně a chceme s tím něco dělat, tak to musíme dělat systematicky a nějakým způsobem držet krok, jinak zájem opadne.

K té systematicčnosti se ještě dostanu, ale proč bylo zapotřebí solutions v Česku rozvíjet?

To je spíše otázka na Ondřeje Lišku, proč to tak cítil. On je nositelem myšlenky. Já jsem byla ta, která to dotlačila dál v české Ashoce. Sama jsem neměla novinářskou zkušenost, ale dlouhé roky jsem pracovala v Greenpeace, kde součástí byla komunikace s novináři, tak mé mediální srdce plesalo, když jsem o tom slyšela. Věděla jsem, že je to přesně to, co potřebujeme, a to reagovat na přehlcnost negativitou, lidé to nechtějí dál konzumovat, proč by četli dál zprávy a zároveň takový pocit bezmoci, že stejně je vše špatně a nic s tím nejde udělat. V regionu střední Evropy to je ještě výraznější, tak jsem si říkala, že to opravdu potřebujeme.

Jaká byla vaše strategie, abyste udrželi myšlenku mezi novináři?

Vyvinul se z toho třífázový proces. První krok byla osvěta. To jsme podle mě udělali úspěšně, a to tím, že jsme sem zvali špičkové novináře a ti čeští novináři byli zvědaví. Možná ne kvůli tomu žánru, ale byli zvědaví na novináře mající Pulitzerovu cenu nebo pracující pro špičková média. Pozvali jsme do Česka všechny osoby kolem organizace Solutions Journalism Network s obrovskou novinářskou zkušeností v top amerických médiích.

Když nositel Pulitzerova David Bornstein řekne, že Solutions žurnalistika je dobrý nápad pro vaši redakci, tak to má větší váhu, než když to řeknu já. No a když už jsme ty hosty k nám dostali, tak jsme nezůstali jen v Česku, ale vytáhli jsme je i do regionů střední Evropy. Budování povědomí byl první krok. Byli to ambasadoři, kteří mají váhu. A ti českým novinářům říkali, že je tu něco zajímavého, co by pro jejich redakci mohlo znamenat malou změnu či doplněk toho, jaký obsah produkují a že to může přinášet benefity včetně těch ekonomických.

Dalším krokem bylo nabídnout těm, které to opravdu oslovilo, nějakou praktickou zkušenost, trénink. Šest týdnů na to jsme pozvali trenérky ze Solutions Journalism Network, které udělaly komornější praktické workshopy, kde si mohli novináři více šáhnout po nějaké teorii, ptát se na otázky, co Solutions Journalism je a co není, jak by to mohlo fungovat.

Potom jsme přišli s tím, že je třeba novináře ještě malinko nakopnout k tomu, aby si to zkusili i napsat. Na správné kladení otázek narazíte až při té praxi. Abychom jim umožnili

praktickou zkušenost, tak jsme vypsalí první mikro grantové výzvy. Záměrně to byly mikro výzvy, protože to jsou granty v řádu do 20 tisíc korun, které měly kompenzovat čas navíc, který tím novinář stráví a částečně odstranit strach z kroku do neznáma. A to se ukázalo, že byla dobrá strategie. Replikovali jsme to poté i v jiných zemích na základě české zkušenosti. A to na Slovensku, v Polsku a Maďarsku.

Jaké byly první reakce novinářů po proběhlých workshopech?

Skepse bývá většinou na začátku, a to, protože nejčastější nedorozumění bylo, že je to PR. V našem regionu je podstatná nezávislost, nedělat PR. A když novináři ve středním věku, kteří u nás obvykle už vedou redakce, slyší solutions journalism, tak to považují za advokacii, nějaké promo a že to nechťejí. A když Vám nedají šanci vysvětlit, že je to omyl, že to tak není, tak to uzavřou.

My bychom se měli jmenovat responses to solutions problems journalism, ale z toho neuděláte hashtag. Solutions journalism trochu zavání tím, že vymýšlíte řešení místo někoho, což není úloha novináře a je to omyl. V našem regionu je důležitá hodnota nepropagovat, nedělat PR. Ve Skandinávii to je třeba jinak.

Pak je jiná skepse, a to že je to moc práce, moc peněz, moc času a nedostatek kapacity. Solutions je vlastně investigace s kladným znaménkem. V této době je ideální udělat článek za dvě hodiny splácáný z dalších zdrojů a jednoho telefonátu, to solutions není.

Paralelně k solutions vzniká v Dánsku konstruktivní žurnalistika. To hezky dokládá, že potřeba vytvářet jiný obsah, který je více orientovaný na řešení problému, je zřejmě globální. Novinařina se nachází v určité globální krizi a jedna z reakcí na ni může být žurnalistika orientovaná na řešení. Ve Spojených státech to je solutions journalism a v Evropě začala vznikat konstruktivní žurnalistika. Když jsme pátrali, jestli by nebylo praktičtější řešit konstruktivní žurnalistiku, tak jsme dospěli k závěru, že nikoliv. Že budeme používat metodiku Solutions Journalism Network, a to z důvodu, že konstruktivní žurnalistika je širší pojem, do kterého spadá solutions žurnalistika, ale neplatí to obráceně. Její definice je mnohem přísnější, mnohem více dbá na novinářskou kvalitu a na tu preciznost a na práci se zdroji a důkazy. V konstruktivní žurnalistice je myšlenka vybalancovat negativitu zpráv, tam se pak vejdou i pozitivní zprávy. Tohle má své místo, ale v solutions žurnalistice by se to neuchytilo.

Solutions žurnalistika má přísnou metodiku, kdy se dbá na to, že role novináře je přinášet důkazy a svědectví o tom, co se někde už děje, nikoliv hodnotit to.

V rozhovoru pro Jana Žabku jste uvedla, že strategickým cílem je, aby v horizontu několika let většina lokálních redakcí měla část produkce věnovanou žurnalistice zaměřené na řešení. Stalo se tak po šesti letech od příchodu solutions do Česka?

To je dlouhodobý cíl v horizontu několika let, ovšem tehdy jsem byla optimističtější. Během té doby přišel covid, válka na Ukrajině včetně inflace. To vše vůbec nepomáhá mediálnímu trhu a stavu českých redakcí.

Pokud se tak zatím nestalo, stane se to do budoucna?

Furt doufám, že ano. Protože si myslím, že možná právě v těžkých podmínkách noviny hledají nové způsoby, jak tu práci dělat. Ale nebude to snadné. Asi nebudou všichni dělat tak kvalitní solutions, jak bych si představovala, protože to je opravdu kvalitní práce, která stojí čas a peníze. Na druhou stranu, pokud se v každých novinách aspoň občas objeví článek obsahující solutions, tak to bude dobré. A to si myslím, že se děje už dnes.

Musí být článek komunikován jako solutions žurnalistika?

Vůbec to nemusí mít nálepku solutions journalism, novinář to nemusí takto komunikovat. Sloupek Fixes v New York Times už skončil s tím, kdy David Bornstein vysvětluje, že jejich mise neměla mít extra rubriku, ale chtěli, aby se tato mentalita propsala do redakční kultury. Nikoliv rubriku, kterou musíte zaplnit. Ale cílem je, aby na redakční poradě aspoň za týden nebo měsíc někdo zvedl ruku a řekl, tak co tam budeme mít k řešení.

Můžou to být malé věci dennodenních starostí. Právě malé kroky jsou ty, které nakonec mění život. To se čte dobře, že někde někomu se podařilo něco změnit aspoň trochu. A to je obsah, o kterém jsem přesvědčena, že bude nacházet více prostoru právě proto, že o to lidé stojí, že už jsou unavení z negativního obsahu.

O tom máme i malý český důkaz, protože jsme si nechali udělat šetření, kdy jsme se ptali, o čem mají novináři psát. Bylo tam asi jedenáct možností a psát nejen o problémech, ale i o jejich řešeních skórovalo velmi vysoko, výše než třeba o národních zájmech.

Na co vlastně solutions žurnalistika reaguje, je to odliv čtenářů?

Jsme v krizi médií, která má několik úrovní a velkou řadu zdrojů. A jedním z nich je odliv lidí, ztráta důvěry v média nebo obsah, který už čtenáře nebo diváky tolik nezaujímá. A myslím si, že solutions je právě reakce na tyto věci, kdy vypráví jiný typ příběhů, vzbuzuje jiné emoce a dává větší naději. Nebudu zpochybňovat, že jsme evolučně nastavení na to, že potřebujeme vědět, kde je venku medvěd. Potřebujeme znát nebezpečí, vědět, co je špatně, abychom se na to byli schopni připravit. Ale máme všichni nějakou kapacitu, co uneseme a potřebujeme vědět, že se dějí i jiné věci. A tohle dává i jinou kvalitu vztahu mezi redakcí a čtenářem. Redakce může být užitečným médiem, které stojí uprostřed. Může sehrát roli mediátora, započít veřejnou debatu a rozhybat věci na malé úrovni, ale třeba i na té národní.

David Bornstein na otázku, jestli je solutions žurnalistika aktivistická, odpovídá, že to není aktivistická žurnalistika, ale aktivizující žurnalistika. Tedy žurnalistika, která vám dává do rukou informace. Novinář vybavuje občany informacemi, se kterými můžou něco dělat a být aktivní.

Jsou ještě další limity solutions žurnalistiky?

Je to náročný formát, a i trochu analytický. Je možné to dělat i v nějaké odlehčenější formě, ale není to úplně pro bulvární média nebo pro média, která chtějí psát jednoduše.

Replikovatelnost je hlavní mise solutions žurnalistiky, jednoduchou zprávu nezvládnete obsáhnout všechna kritéria. Úlohou solutions žurnalistiky je přinést informaci o funkčním modelu na určitý problém a jak tomu čelili někde jinde, když u nás nevíme, co s tím.

Dalším limitem je, kdo dělá strategické rozhodnutí v redakcích. Studenty často zajímají řešení, o problémech toho vědí dost. Jen když pak přijdete do redakce jako juniorní redaktor, tak těžko prosadíte, že chcete psát solutions článek.

Není to trochu paradox, že forma solutions žurnalistiky je náročnější oproti klasičtějším článkům a že to spíše dává možnost se jí věnovat seniorním redaktorům, ale ti to mohou vnímat spíše negativně?

Je to tak.

Jak chce Transitions dál rozvíjet solutions žurnalistiku v Česku?

Vzhledem k tomu, že jsem druhým rokem na rodičovské, tak nejsem zcela v pozici, kdy bych byla ta, co je odpovědná za tvorbu strategie, což jsem byla před tím. Tak odpovím, co bych si představovala já.

V Česku jsme stále ve fázi, kdy se chceme zaměřit na práci s redakcemi. Aby to nebyl jen jako solutions, kdy se občas objeví nějaký hezký příběh. Teď máme projekt, ve kterém je Reportér, slovenský Denník N a i novináři z Bosny a Hercegoviny a mají za úkol vyprodukovat projekt zaměřený na solutions.

Česko je v rámci regionu ve vztahu k solutions žurnalistice nejvyvinutější. Ono je taková laboratoř, kdy tu testujeme nové nápady a přístupy. Díky projektu Chytré Česko se ukázalo, že to jde, že to má své publikum a hodnotu. A že si to zvládne najít své zdroje.

Budou tedy pokračovat mikro granty?

To není udržitelná strategie, to je jen po nějakou dobu. Možná mikro granty nebudou jen pro Česko, ale současně i další státy v regionu.

Příloha II

Vedoucí oddělení výkonu trestu pro objekt tzv. „Otevřené věznice“ Prokopová a speciální pedagog Farkaš:

Jak vznikl nápad vytvořit otevřenou věznici v Česku?

Nápad vytvořit otevřenou věznici v Česku vznikl ve spolupráci ministerstva spravedlnosti za tehdejšího ministra Pelikána. Měli možnost vidět koncept otevřené věznice v severských státech. A tak vznikl nápad, že by takové zařízení mohlo být realizované v Česku za účelem snížit recidivu. Protože recidiva v České republice je mnohonásobně vyšší než ve světě, s tím, že u nás recidiva je trochu jinak počítána než v Norsku. To je třeba brát v potaz. Zakázka byla zadána ministerstvem spravedlnosti směrem ke Generálnímu ředitelství Vězeňské služby ČR a za společné spolupráce bylo rozhodnuto, že se vystaví v Jiřicích, protože Věznice Jiřice disponovala volnými prostory v rámci svého pozemku.

Odkud jste čerpali inspiraci?

Byla jsem vyslána celkem třikrát do Norska a do Německa, abych měla představu, jak takový koncept otevřené věznice vypadá. Poté jsme s kolegou zpracovali metodiku pro zacházení této otevřené věznice. Musím říct, že konkrétně v Norsku je mentalita tamějšího obyvatelstva diametrálně jiná než v Česku. Sice jsme se mohli částečně inspirovat v zahraničí, ale museli jsme celý formát otevřené věznice přizpůsobit na poměry naší legislativy a zároveň tak, abychom v široké veřejnosti nezpůsobili již na začátku nevoli.

S jakými dalšími překážkami jste se museli na začátku projektu vypořádat?

Představte si, že tady byla zarostlá zelená louka. Začali jsme intenzivně spolupracovat s Generálním ředitelstvím, ministerstvem a zároveň architektkou, která navrhla projekt, který byl, v porovnání s tím, co se zrealizovalo, nádherný a megalomanský. Museli jsme se ale vejít do určitého finančního rozpočtu a hlavně do určitého časového úseku, který byl určen pro samotnou výstavbu otevřené věznice. Otevřená věznice vznikla na zelené louce během 3 až 4 měsíců od prvního kopnutí do země až po zahájení. Velikou překážkou bylo naplánovat jaký stromek zanecháme, jaký necháme vykácet, jak to vše bude vypadat, kde se vězni budou setkávat, jak budou vypadat sčítací prověrky, kde s nimi budeme realizovat

program zacházení, to znamená ty různé aktivity. Věcí k řešení bylo hodně a musíte si uvědomit, že doteď jsme jediná otevřená věznice v Česku a neměli jsme ani možnost určitých konzultací třeba s kolegy, kteří by měli daleko víc zkušeností se zacházením s odsouzenými v otevřené věznici.

Co názor obyvatel Jiřic, byla to překážka? Dovedu si představit, že když zde už stojí uzavřená věznice, tak obyvatelé by mohli být už zvyklí. Byla to tak?

Nebylo, opak je pravdou. Domnívali jsme se, že když obyvatelé Jiřic jsou zvyklí na velkou pevnou věznici, tak že nějakou otevřenou věznici už vstřebají a nebude se dít už nic. S tehdejším ředitelem věznice jsem byla vystavená tomu, že jsme museli absolvovat v Jiřicích setkání s obyvateli a tam jim vysvětlovat, že otevřená věznice není, že bychom otevřeli brány věznice a odsouzení si mohli dělat, co chtějí, ale že je to pojaté v otevřeném přístupu k odsouzeným. Zároveň je dobré vědět, že lidé v otevřené věznici jsou pachatelé, jejichž rizika jsou nejnižší, to znamená že jsou pro výkon trestu odnětí svobody zařazeni i v nízkém stupni zabezpečení. V té době se obec rozdělila na dva tábory. Jedni to pochopili a uznali, že to není problém, ale byly i takové názory, že mají malé děti a budou se bát je pouštět ven. Není to o tom, že by se odsouzení pohybovali volně, jak uznají za vhodné. Vše je řízené, hlídané a skutečně mluvíme o odsouzených z nízkého stupně zabezpečení.

Jak jste pracovali s obyvateli, kteří měli negativní názor?

Uzavřeli jsme dohodu o spolupráci s obcí Jiřice a naše odsouzené jsme začali posílat v rámci jejich volna na brigádní činnosti, kdy zvelebovali obec. Např. různé sekání trávy, vybudovali dětské hřiště, apod. Snažili jsme se obyvatelům ukázat, že i oni, byť jsou odsouzení, mohou být obci něčím prospěšní.

Jak je to v současné době po více než 5 letech?

Obyvatelé si zvykli, vstřebali to. Možná díky těm brigádám vidí, že odsouzení jsou spíše ku prospěchu, než aby nějakým způsobem znepríjemňovali obyvatelům obce život. Pochopitelně za pět let i zjistili, že se vězni netoulají sami po lese, že ta bezpečnost obce je zajištěna.

Naši odsouzení jezdí udržovat obec, zvelebovat ji, natírají, sekají trávu, udělali velký úklid kolem hřbitova, vykáceli nálety, odstranili dřevo, čistí krajnice v obci. Myslím si, že obec se zvelebují i díky tomu, že tam odsouzení chodí na brigády.

Na jaký fenomén otevřená věznice reaguje?

Původně otevřená věznice vznikla za účelem snižování recidivy. Po pěti a půl letech můžeme říct, že se nám to daří, protože do nedávna jsme měli recidivu pouze 11 procent. Nyní jsme si znovu udělali analýzu a recidiva nám vyskočila na téměř 18 procent. V porovnání s celorepublikovou recidivou to je možná zanedbatelné, nicméně nám to ukazuje, že se ubíráme správným směrem. Neklademe si cíl udržet recidivu na 20 procentech, ale vždy tvrdíme, že kdyby se nám podařilo dlouhodobě ji snížit na 30 nebo na 40 procent, tak je to velký úspěch. Věznice se potýkají s přeplněností, přibývají nám pachatelé trestné činnosti. Penitenciární a postpenitenciární péče zřejmě není ještě na dostatečné výši, aby na problém recidivy dokázala efektivněji reagovat.

Řekla bych, že se snažíme odzkoušet nebo razit úplně nový trend zacházení s odsouzenými. V otevřené věznici nejsou otevřené brány, ale je to otevřený přístup k odsouzenému. Díky našim metodám, které tady aplikujeme, s odsouzenými pracujeme velmi individuálně a intenzivně. Odsouzený je ten, který si stanovuje osobní cíle a dává si zakázku, jaké problémové oblasti by chtěl nejvíce řešit. Vše je pod dohledem odborného personálu, takže mi ho vždy dostaneme tam, kam potřebujeme, tedy k pochopení a náhledu na problém. On si na to přijde v zásadě sám, tím pádem pro něj jsou cíle daleko lépe plnitelné a udržitelné. Když vám někdo nadiktuje, že musíš udělat tohle, tak to možná uděláte, ale už třeba tolik nepřijmete za své. Když si nadefinujete něco sám, tak toho rozhodně dosáhnete snadněji, rychleji a déle to udržíte. I v terapii je známý tzv. nedirektivní přístup ke klientovi při řešení problémů. Máme zde identifikovaná rizika jednotlivých pachatelů do budoucna, ale v programu otevřené věznice spíše pracujeme s protektivními faktory, to znamená, že posilujeme to, co je v nich dobré, funkční oblasti a mechanismy řešení problémů a tím pádem se nám v jistém ohledu automaticky snižují i rizika. Samozřejmě i ta neopomíjíme.

Dále musíme brát v potaz, z jakého prostředí klienti jsou, protože řada z nich prošla ústavní výchovou, jsou z rozvrácených rodin, do toho zde máme fenomén závislosti. Před 25 lety chodili do výkonu trestu alkoholici, teď chodí do výkonu trestu narkomani. Musíme umět

pracovat s jejich závislostí nebo zkušeností s drogami. Je spousta okolností, které ovlivňují osobnost člověka a my se snažíme ukázat jiný směr, kterým by se mohl ubírat. Ne všichni se tím směrem, který mu ukážeme, do budoucna ubírají. Proto i v našem programu máme téměř 18procentní recidivu.

Pokud zůstanu u recidivy, tak za pět a půl roku prošli otevřenou věznicí nízké stovky odsouzených. Je to dostatečný počet ke snížení samotné recidivy? Když je v Česku zhruba 19 tisíc vězňů.

Za tu dobu nám prošlo přes 240 odsouzených, pochopitelně to je malý vzorek, ale naše kapacita 32 míst je nízká. Nejde o to říct, jestli je to hodně nebo málo vězňů, jde o to, že jsme dokázali, že systém, který jsme nastavili, je funkční a použitelný i do jiných otevřených věznic a z dlouhodobého hlediska by mohl napomáhat k celkovému snižování recidivy.

Napsali jsme metodiku podle toho, jak jsme se domnívali, že by zacházení s odsouzenými mělo být co nejefektivnější a za posledních 5 let jsme si odzkoušeli, že tak jak jsme ji napsali a jak ji aplikujeme, že je funkční a že specifické zacházení s odsouzenými má své přínosy.

V Česku by měli vzniknout další dvě otevřené věznice?

Ano, měla by vzniknout další otevřená věznice ve Velkých Přílepech a bude to ženská věznice. Kapacitně by měla mít také 32 míst. Plánovala se i otevřená věznice v Rapoticích, ale vzhledem k ekonomické situaci zatím bude další Otevřená věznice jen ve Velkých Přílepech a měla by být vybudovaná do roku 2025.

Na co by se tato otevřená věznice měla zaměřit, jaké ji mohou potkat limity?

Je úplně jedno, jestli postavíte otevřenou věznici sto kilometrů od pevné věznice, ale v tom případě by musela dostat statut samostatné organizační jednotky. Anebo jestli je to otevřená věznice, která je součástí nějaké pevné věznice, jako jsme my. Důležité je, aby v otevřené věznicí pracovali lidé, kteří jsou motivovaní pro práci s odsouzenými, aby to byli lidé, kteří jasně mají v sobě vydefinovanou potřebu pomáhající profese a uvědomují si, že je třeba do pachatelů nejprve investovat energii, dovednosti a znalosti a až poté se můžeme snažit

snižovat recidivu. To znamená, že by to měli být lidé, kteří nejsou vyhořelí a jsou motivovaní tuto práci dělat.

Jaké jsou další možnosti v Česku, jak snižovat recidivu?

Úzká propojenost penitenciární a postpenitenciární péče, poté vybudování sítě dluhových poradců, vybudování sítě adiktologů, to vše souvisí s postpenitenciární péčí. Běžně odsouzený, když se vrací z výkonu trestu a nebude mít rodinné zázemí ani práci, tak ví, že se má zaevidovat na úřadu práce. Ale on dostane nějakou prvotní jednorázovou dávku pomoci v hmotné nouzi až 1000 Kč a za tuto částku možná žijete jeden, nanejvýš dva dny. Jsou to lidé, kteří když nemají rodinu, nemají práci ani ubytování, tak většinou skončí na ulici. Takovýto člověk potřebuje jíst a udělá to, co umí nejlépe. To znamená, že začne znovu páchat trestnou činnost. Proto máme možná nejvyšší recidivu do půl roku od propuštění. Tam by byla potřeba mít opravdu propracovanou síť v momentě, kdy vězeň se dostává na svobodu, tak aby si ho převzali organizace, které s ním budou pracovat intenzivně dál. A propojenost mezi věznicí a těmi organizacemi musí být v tom, že když my máme pachatele ve věznici třeba pět let, tak přesně víme a známe jeho potřeby a rizika. To znamená, že jsme schopni spolupracující organizaci sdělit potřeby, rizika odsouzených a oni by na to museli mít následné reintegrační programy a to vzdělávací, adiktologické nebo finanční programy, kterými by propuštěným pomáhaly, doprovázely je v prvním půlroku po propuštění, to je právě ta riziková doba.

Nyní narážíte na neziskové organizace nebo kurátorskou službu?

Nechci narážet ani na neziskové organizace, protože si myslím, že řada neziskovek pracuje skvěle, nechci narážet ani na kurátory nebo státní sféru. Myslím si, že to tu není ucelené, že mnohdy v tom je chaos, ve kterém se ztrácí běžný občan, natož člověk, který jde z výkonu trestu a je to člověk, který má poruchy chování, někdy i poruchy osobnosti a byl třeba pět let izolovaný ve výkonu trestu. Skutečně běžného člověka nenapadne, že když Vás izolují na pět let, tak během té izolace ztrácíte určité dovednosti a návyky. Už třeba za dva roky se ve společnosti změní spousta věcí.

Nám se stávalo, když jsme brali před propuštěním odsouzeného do obchodu, tak on nevěděl, že mu ovoce nikdo nezváží. Měli jsme kluka, který seděl osmnáct let za vraždu, zavřeli ho v 18 letech krátce po revoluci a za těch 18 let se změnila celá společnost. Vzali jsme ho ven a on si dal poprvé ve 36 letech pizzu. Byl z toho vyřízený. Tito lidé ztrácí kontakt s realitou a někdy se neumí venku sami pohybovat. Bylo by zapotřebí, aby tohle vše bylo ošetřené, aby bylo dostatek možností po propuštění. Je řada lidí, kteří nechtějí recidivovat, chtěli by se zařadit do společnosti, ale ve své podstatě někdy nemají ani šanci. Neříkám to plošně, ale může se stát, že by velmi chtěl, ale není schopen si tu pomoc sám najít.

Popsala byste mi, jak vypadá samotný chod věznice, v čem se liší oproti té uzavřené?

Samotný systém se liší v přístupu. Na odsouzené klademe nároky na jejich zodpovědnost, samostatnost, posilujeme nebo je učíme novým dovednostem, znalostem a intenzivně se snažíme ho připravit na přechod do civilního prostředí.

Odsud odsouzený odchází s tím, že on i my víme, že má zaměstnání, že se má kam vrátit, že má nakontaktovanou dluhovou poradkyni. Hodně zde pracujeme s jejich dluhy, s tím, že je připravujeme k insolvenční, pokud k ní splňují podmínky. Podařilo se nám i některé odsouzené dostat do insolvence už během jejich výkonu trestu. Pokud oni nezačnou být zodpovědní vůči sobě a svému okolí, tak se u nich nic nezmění. Sice máme časový rozvrh dne, ale tu zodpovědnost i time management přenášíme ve větší míře na odsouzené. Čas pro početní prověrku se třeba striktně daný, ale pro další činnosti mají odsouzení větší prostor si celý den plánovat sami s ohledem na dané povinnosti, které je v daný den čekají. Třeba si vstávají sami, protože musí vědět, kolik času potřebují na to, aby se vypravili do práce. V pevných věznicích je vše režimové, na písknutí vstávají, na písknutí snídají, obědvají, večeří, mají to nalajnované. A my se spíše snažíme naši práci dělat tak, aby si oni sami dokázali zorganizovat čas, včetně času pro odpočinek, tak jako je to běžné v civilním prostředí.

Mají povinnosti, které musí plnit a za ně mají pak nějaké výhody. Když se odsouzený vrátí z práce, tak se buď vzdělává nebo má terapeutické aktivity či pracuje zde v areálu. S trochou nadsázky z jedné montérek skočí do druhých, ale o tom je i normální život venku. Když přijdu domu, také si nelehnu na postel, ale mám další povinnosti, které život přináší. To se jim zde snažíme vše ukázat. Máme zde ještě řadu nadstavbových projektů. Například máme

štěňata, králíky, slepice, klokany a páva. Odsouzení, než jdou ráno do práce, tak se musí o zvířata postarat, nakrmit je, vyčistit kotce, až pak odchází do zaměstnání. Máme zde už pátý běh projektu Tlapka v dlani, kdy ve věznici dochází k socializaci budoucích vodicích psů. Socializaci dvou štěňat mají na starosti vždy dva odsouzení. Oni se musí tedy postarat nejen o sebe, ale zároveň se musí postarat i o štěně, protože ty jsou od 6 týdnů do roka u nás. Učí ho základní povely, když odjíždí domů na schválené opuštění věznice, bere si ho s sebou na venkovní procházky. Za rok pejsek odchází do školy pro výcvik vodicích psů do Brna a pak jde sloužit k nevidomým. My jsme propojili svět nevidomých se světem vězněných, a nejen že tím posilujeme zodpovědnost odsouzených, ale zároveň se nám podařilo, že odsouzený si za rok vytvoří silné citové pouto ke psovi. Když mu ho odebereme, tak mu tím ukážeme, jak se asi cítí oběť, když díky jeho páchání trestné činnosti o něco přichází. Pak odsouzení zažívají stavy, kdy se jim stýská po psovi. Je to ale výchovné, když vám někdo způsobí nějakou újmu, také se cítíte mizerně.

Realizujeme zde za spolupráce s Mezinárodním vězeňským společenství projekt Building Bridges, kdy se setkávají anonymní oběti s anonymními pachateli. Je to skupina, kdy je tu 7 dobrovolníků obětí a naproti nim 7 pachatelů. Řídí to vždy mediátor a oběti sdílí, co prožívají, aby si odsouzení uvědomili, co páchají. To je velmi emotivní, řekla bych, že za dobu programu se mohou z nich stát i přátelé. Nejen že oběť pochopí, proč pachatel páchal, ale pachatel pozná, jak se oběť cítí, když je na ní pácháno.

Napadá mě, že rozdíl může být i v tom, že odsouzený je povinný v otevřené věznici dojíždět do zaměstnání, což u v běžných věznic tak není.

Řada odsouzených i v běžných věznicích jezdí do práce, ale u nás máme 100procentní zaměstnanost, protože chceme, aby si všichni zakusili pracovní proces. Dostávají se k nám do výkonu trestu lidé, kteří buď měli v minulosti zkušenost s drogami nebo jsou závislí na drogách. Jsou to lidé, kteří nemají žádné pracovní návyky, nikde nepracovali a pak se dostanou do výkonu trestu. Když jsme to vše s kolegou speciálním pedagogem tvořili, říkali jsme si, že musíme mít 100procentní zaměstnanost, aby i ti lidé poznali, co to je přirozený režim s povinnostmi.

Probíhají i zde kontroly dozorců?

Všichni jsme občanští zaměstnanci. V nízkém stupni není příslušník v uniformě. Všechny kontroly a dohled nad činností odsouzených tady zajišťuje vychovatel ve službě. Jednou za pět týdnů jsou zde realizovány dílčí prohlídky, kdy přijde skupina příslušníků a prohlídnou, aby se zde nenacházeli nedovolené předměty.

Byl tento systém zde od začátku?

Ano, byl.

Stalo se někdy, že během kontroly se odhalilo něco závažného, že odsouzený pak nemohl nadále v otevřené věznici pobývat?

Měli jsme zde nálezy mobilního telefonu nebo nepovolených předmětů jako byla nabíječka do telefonu. To jsou pak situace, kdy odsouzený je kázeňsky trestaný, zpravidla 20 dní celodenního umístění na oddělení kázeňských trestů a zároveň je dán řediteli věznice návrh na přeřazení do vyššího stupně zabezpečení. Vězeň, který zde udělá závažný kázeňský prohřešek, tak už se sem nikdy nevrátí. Jde do středního stupně zabezpečení, je vyřazený z práce, návštěvy jsou realizované přes průhlednou dělicí přepážku, přijde o všechny výhody, které mu pobyt v otevřené věznici dává.

Když si vězeň plní vše, co má, tedy že má vzorné chování, aktivně plní program zacházení, příkladně dodržuje vězeňský režim a pracuje i nad rámec běžných povinností, tak může teoreticky každých 14 dní až na 24 hodin opustit věznici v souvislosti s návštěvou, popř. mu může být uděleno i přerušování výkonu trestu formou kázeňské odměny.

Nemůže se stát, že by nějaký odsouzený zneužil konceptu otevřené věznice? Kolik lidí ji předčasně opustilo?

Sankčně jsme jich vyřazovali 36. To znamená, že 36 bylo vyřazeno na základě nějakého kázeňského závažného přestupku, a to zneužití drogy, alkoholu nebo držení mobilního telefonu.

Jak se k těmto prostředkům dostanou?

Jednou se nám vrátil pod vlivem alkoholu z pracoviště, někdy možná z volné vycházky, kdy se snažil něco si přinést. Drogy jsou věčný boj vězeňské služby. U mobilního telefonu to může být také z pracoviště nebo volné vycházky. U nás v areálu je mnoho možností, kam si lze věci odložit či schovat.

Kdo rozhoduje, že vězeň přestoupí do otevřené věznice?

Toto je realizováno na návrh odborné komise a poté ředitel věznice rozhoduje o zařazení do programu. Jsou dána přesná kritéria, za kterých lze odsouzeného do otevřené věznice přijmout.

A od kolika měsíců před výstupem z věznice může o přeložení zažádat?

Je to 6 až 18 měsíců. 18 měsíců je ideální. Program zacházení máme rozdělený do tří fází, tak aby odsouzený stačil absolvovat celý program. Nyní jsme dávali podnět, kdy bychom chtěli místo 18 měsíců posunout hranici na 2 roky.

Je to jeden z limitů, který jste v průběhu let zjistili?

Ano, ukázalo se nám to.

Jsou nějaké další takovéto body?

Kdyby otevřená věznice měla možnost mít statut samostatné organizační jednotky a nebyli jsme navázaní v některých věcech na pevnou věznici, tak by práce byla možná jednodušší, běžnější, pružnější. Je řada lidí, kteří mají diametrálně jiné názory na zacházení s odsouzenými, než máme my. Řekla bych, že řada kolegů z pevné věznice ani nefandí tomuto projektu, protože mají pocit, že vězeň by měl mít kouli na noze a pracovat v dole.

Pochopitelně to vidíme i na chování směrem k našim zaměstnancům, jsou to drobné nuance. Občas si o sobě doslechnete jako o zaměstnanci, který je úplně praštěný, na co si to hraje. To je určitá dehonestace naší práce. A já bych na to ráda reagovala slovy, že my razíme nový

trend, české vězeňství se musí vyvíjet tak, jak se vyvíjí společnost, musíme reagovat na nové trendy, musíme s odsouzenými odborně zacházet, ukázat jim jiné cesty, způsoby, pracovat s jejich závislostí a jediné tak se můžeme snažit o snížení recidivního chování. Pochopitelně práce s pachateli musí být kontinuální, musí být zapojeny i postpenitenciární složky.

Vše je směřované, aby člověk měl šanci se změnit, posunout anebo aby začal přemýšlet o tom, jestli se chce změnit. Je řada vězňů ve výkonu trestu, kteří se změnit nechťejí a s nimi si myslím, že nemá cenu intenzivně pracovat.

Je nějaká snaha ze strany Vězeňské služby vzdělávat své zaměstnance, rozšiřovat to povědomí i v dalších věznicích o konceptu otevřené věznice?

Řada kolegů neuznává tento koncept, protože si myslím, že tomu nerozumí. Cílem vrcholového managementu, když se rozhodnou, že budou rozšiřovat síť věznic, by mělo být zvrátit názory kolegů, kteří se dále profesně nerozvíjejí, ustrnuli v nějaké době hluboké totality. Ale nedá se to říct takto jednoduše. Tím, jak se Vězeňská služba potýká s nedostatkem zaměstnanců, tak se do služby bohužel dostávají i lidé, kteří z mého pohledu nejsou kvalitní a to jde ruku v ruce.

Máme v odborných kruzích spoustu přátel a známých, kteří přesně vědí, že cesta otevřené věznice a jiného stylu zacházení je ta správná, protože v cizině už to takhle funguje. Je řada států, kde tomu tak je, například Norsko má velký počet otevřených věznic.

Mohly by značnou část struktury českých věznic tvořit otevřené věznice?

Máme zde 35 věznic, minimálně jednu třetinu bych volila otevřené věznice. Když jsme to tu koncipovali a psala se metodika, tak zakázka zněla pro nízký stupeň zabezpečení, nejlépe pro prvovězněné. Ti prvovězňeni ale takhle intenzivní péči, kterou my poskytujeme, nepotřebují. V otevřené věznici by měla být úzká spolupráce s neziskovými organizacemi, kurátory, s pomáhajícími organizacemi, aby si je volně převzali a mohli s nimi pracovat dál. Další státy se chystají vybudovat další otevřené věznice a to např. 16 otevřených věznic v Belgii. Tam dospěli k názoru, že jinak se nic nehne. Když máte malokapacitní věznici, tak ten vězeň se vám tam neschová. Ta péče a práce s ním je cílená, ale když máte velkokapacitní věznici, kde na jednom oddíle máte 70 lidí, tak vám ti lidé mohou unikat.

Když jste zmínila Norsko, tam mohou být v otevřené věznici i vězni, kteří nejsou hodnoceni jako nejméně riziková. Nejsou tady v Česku ti nejméně riziková vězni méně náchylní se do věznice vrátit?

K nám se dostávají díky propustnosti skupin vnitřní diferenciaci, kdy Vězeňská služba v roce 2017 dostala možnost, aby si ředitel věznice na návrh odborné komise rozhodl, do jakého stupně zabezpečení pachatel půjde. Buď je odsouzený dán do ostrahy nebo zvýšené ostrahy. A v rámci ostrahy máte nízký stupeň, střední a vysoký stupeň zabezpečení a o tom, kam bude odsouzený zařazen rozhoduje ředitel na základě vyhodnocení vnějších a vnitřních rizik daného pachatele. Když s odsouzeným, který je v ostraze ve vysokém stupni, budete intenzivně pracovat, tak se pochopitelně rizika začínají snižovat. Ředitel ho může po čase přeradit do středního stupně, pak třeba i do nízkého.

Když přijde do výkonu trestu prvovězňený, tak zpravidla to je na kratší dobu. A za tu kratší dobu se mu většinou nerozpadá sociální zázemí, mnohdy nepřichází ani o zaměstnavatele. Může se ale objevit i prvovězňený, který intenzivní péči potřebuje. Ale tohle Vězeňská služba umí poznat už na nástupním oddíle, kdy je u odsouzených zpracovaná diagnostika. Pokud je prvovězňený ve výkonu trestu na šest měsíců, výše rizika by u něho měla být minimální. Může se zúčastnit aktivit, když bude chtít, ale není potřeba tolik intenzivní péče. Ale pak jsou tu i prvovězňení odsouzení na 5 let, vše se jim rozpadlo, těm je zapotřebí primárně pomoci.

Platí stále, že do otevřené věznice se nemůžou dostat vězni, kteří spáchali vraždu nebo sexuální trestný čin?

System v Norsku je v něčem podobný, ale v něčem diametrálně rozdílný, je tam odlišná legislativa. Náš program zacházení je u nás možná i lepší. Oni nemají ve věznici tým odborných zaměstnanců a nemají to tak propracované. Ale jak říkám, jiná legislativa, jiná mentalita společnosti. My jsme byli v otevřené věznici Bastoy vloni a někdy jsme měli problém poznat, kdo je vězeň a kdo je zaměstnanec. Otevřený přístup tam je, ale vězni tam nemají kam utéct. Na Bastoy se dostávají i lidé za násilnou trestnou činnost.

Farkaš: Aktuálně v kritériích nemáme trestnou činnost jako limit, máme pouze jedno z kritérií, že odsouzený musí být k výkonu trestu zařazen do oddělení s nízkým stupněm zabezpečení. Pokud se nějakým způsobem dotyčný osvědčí a propracuje se do nízkého stupně

zabezpečení, tak mi zde povahu trestné činnosti neřešíme. Pokud se natolik rizika snížila, tedy i za trestný čin vraždy, tak může být u nás v programu.

Prokopová: Měli jsme už dva takové odsouzené.

Farkaš: Vykrytalizoval se nám i fakt, že prvověznění nám nedělají převažující skupinu. Většina jsou lidé, co jsou ve výkonu trestu opakovaně. Pro nás jsou převažující klienti recidivisté, kterým má program otevřené věznice pomoci.

Je něco, co jste oproti norskému vzoru a tamní legislativě museli udělat jinak?

Spíše zde máme věci navíc.

A co například?

Například odborná pomoc, cílíme na koučink, doprovázení, máme více systematické zacházení. Řekla bych, že více pracujeme s protektivními faktory, podporujeme kontakty se sociálním zázemím. Když je odsouzený nemá, tak se snažíme, aby si je vytvořil. Možná více než Norové se zabýváme jejich dluhy a financemi. V Česku si 98 procent vězeňské populace s sebou přináší dluhy, které pokud nepracují, tak narůstají. Kdybych to shrnula, naše odborné zacházení s odsouzeným je více propracované než odborné zacházení v Norsku. Ale to je dané tím, že mají úplně jinou legislativu a systém.

Tedy jste se inspirovali filosofií otevřených věznic a pak jste ten systém přetvořili do českých podmínek

Museli jsme to aplikovat tak, abychom se vešli do naší legislativy. Po půl roce k nám přijel tehdejší ředitel Bastoyi na návštěvu a pro nás bylo velkým oceněním, když nám řekl, že zjistil, že nejenom že v otevřené věznici máme krásné prostředí, ale i to, že jsme daleko dál než Norové. Tehdy říkal, že Norové stagnují, jak otevřené věznice mají už dlouho a my, že jsme v progresu. Bastoy má sice asi 100 vězňů, my jich máme 32, ale i tak to bylo pro nás velké ocenění, že jsme to dobře zvládli.

Farkaš: Když jsme koncept otevřené věznice dávali dohromady, bylo to poměrně složité, protože jsme byli vázáni především tehdy platnou legislativou výkonu trestu, která se však

od podzimu 2017 měla změnit. Největší změny jsme udělali v metodách pro aplikaci programu odborného zacházení s odsouzenými. Tam jsme si mohli dovolit nejvíce. Vězňům se třeba dala v souladu s legislativou větší možnost spolurozhodování o sobě samým. Time management si dělají sami s ohledem na povinnosti, které je ten den čekají, ale pořád za předpokladu dodržování zákona o výkonu trestu. Na základě předchozí praxe jsme si uvědomovali, že externí subjekty k nám musí vstupovat ještě v době výkonu trestu, aby práce s vězni byla kontinuální. Tedy tak, aby klient po výstupu z vězení věděl, že půjde tam a tam, a kde má zajištěné ubytování a kdo bude jeho mentorem. Stanovili jsme si, že neexistuje, aby odsud odešel klient bez zajištění zaměstnání, ubytování, zmapování svých dluhů a zároveň se ale snažíme cílit na to, aby si to, pokud možno, zajistil každý z nich sám s naší drobnou pomocí.

Z otevřené věznice odchází klient ještě se zpracovaným osobním plánem, má zmapovaná rizika, věci, které vyřešil, věci, které bude muset ještě řešit a má stanovený konkrétní cíl pro život po propuštění, s postupnými kroky k jeho plnění, doporučeními z naší strany a případnými důležitými kontakty. Chceme, aby odsud odcházel člověk s jasným plánem. A kdyby plán selhal, tak aby měl i další možnosti. On je hlavní hráč, ne my.

Prokopová: Norsko má síť Domů na půli cesty, Česko má jeden. I tohle by bylo zapotřebí ze strany státu posílit, aby pro lidi bez domova, kteří se nemají kam vrátit, měli možnost následné péče.

Považujete pilotní projekt otevřené věznice v Jiřicích jako přenositelný i do jiných částí Česka? Jsou tam nějaké limity?

Myslím si, že otevřená věznice by mohla vzniknout u věznic, které disponují obdobnými pozemky. Protože otevřená věznice v pevné věznici, kde je pro ni vyčleněný pouze oddíl, nemá význam. Je třeba aby odsouzení nejenom chodili do práce, ale aby poté pracovali na pozemku, se zvířaty, na zahradě. Venkovní prostory nám dávají možnost pracovat a působit na odsouzené i trochu jinak, než pouze v prostředí kanceláře. Zvířata zde jsou veliký terapeutický prvek. My zde vůbec neřešíme násilí mezi vězni. Nesituovala bych otevřenou věznici třeba na Pankrác, to pozbývá významu.

Když jim máte ukazovat model dobrého života, tak je potřeba, aby měli práci i ve volném čase, aby měli povinnost starat se o něco, to v běžném oddílu nemají.

Máme zde chov drobného zvířectva, a to králíky, slepice. Oni se o ně starají a pak vidí hned i výsledek své práce. Máme i pěstitelskou zónu. Vězni vidí, že rajče nevyroste v marketu, ale že je nejdřív semínko, poté musí vyrůst rostlina, o kterou je třeba se starat. Někomu to možná přijde úsměvné, ale má to svůj smysl. Jsou u nás lidé, kteří poprvé vidí králíka.

Osobně bych lobovala za to, aby otevřené věznice byly v prostorách, které jsou nám podobné. Aby měly alespoň kousek zázemí, kde by mohli mít drůbež, králíky nebo nějaký záhon. Je zapotřebí, aby chodili ven.

Popsala byste mi moment, kdy jste si uvědomili, že otevřená věznice funguje?

Bylo to v době, kdy jsme si udělali první screening na penologickou recidivu a zjistili jsme, že tu recidivu máme nízkou. Druhý moment byl, když první propuštění vězni se nám začali zpětně ozývat a děkovali nebo přijeli říci, že se budou ženit a že to venku zvládají. Každému, kdo odsud odchází, říkáme, ať se nám ozve. A kdyby cokoliv potřeboval, že se na nás může obrátit.

Třetí moment jsou takové maličkosti, kdy jsme například rozjeli projekt, během kterého jedou do Rudolfiny dva odsouzení zadarmo na koncert. Vrátili se nadšení. Jsou to maličkosti, ale z těch maličků se stává celek.

Je něco, v čem je třeba jiřický koncept rozvíjet?

Chtěla bych daleko větší podporu od vrcholového managementu, aby někteří kolegové pochopili koncepci a styl zacházení. Chtěla bych, pokud tomu nerozumí, aby do toho nezasahovali svými nevhodnými poznámkami, protože paradoxně lidé zvenčí i mimo vězeňskou službu, kteří sem přijdou, to vnímají velmi pozitivně. A zpětná vazba od odborníků, byť ne z vězeňského prostředí, je vždy kladná.

Pochopitelně bych chtěla, aby jiřická věznice byla ve druhé a třetí etapě rozšířená tak, jako to bylo naplánované. Což je nyní nereálné kvůli financím. Existuje druhá i třetí etapa, kdy bychom sem mohli dostat až na 108 odsouzených. Chtěla bych, abychom měli větší možnosti zázemí, bojujeme s prostorovou nedostatečností, zejména co se týče úložných prostorů.

U otázky financí, co vyjde v průměru na odsouzeného v klasické věznici a té otevřené stát lépe?

Nedávno byla udělaná finanční analýza, protože jsme často čelili tomu, že náš provoz je drahý a je nás tu mnoho personálu na pár vězňů. Poté na generálním ředitelství bylo zjištěno, že pro stát jsme výhodnější. Protože máme daleko větší procento úspěšně reintegrovaných, kteří tím, že nejsou ve výkonu trestu, tak za ně stát nemusí platit a k tomu splácejí své dluhy.

Kolik stojí provoz věznice na jednoho vězně?

Tohle ještě dopodrobna nemáme spočítané. Obecně se uvádělo, že vězeň vyjde na den v průměru 1200 korun, teď to stouplo, kdy jsme na 15 až 17 stokorunách podle typu střežení. Ale naši zaměstnanci jsou ti, na které nevznikají náklady na plat na příslušníka. V otevřené věznici jsme všichni civilní zaměstnanci. Všichni vězni chodí do práce, takže pobyt ve výkon trestu si platí a státu nevznikají takové náklady. A řekla bych, že strava či stravné je stejné jako v běžné věznici. Odhadla bych, že náš vězeň je daleko lacinější než vězeň ve vysokém či středním stupni. Na vyšetření si vězni jezdí sami, tak šetříme i náklady na eskortu.

A co se týče investic do vybudování otevřené věznice?

Tento areál, který má čtyři domky pro odsouzené a jednu administrativní budovu, stál 30 milionů korun. Prvotní investice tam je, ale ona se vrátí.

Máme osm vychovatelů, které potřebuji, aby mi pokryly 24 hodin denně. Co se týká týmu, mám zde jednu sociální pracovníci, jednoho speciálního pedagoga, jednu terapeutku, pedagoga volného času a psycholožku.

Farkaš: To je standardní tým i v rámci specializovaných oddílů běžně ve věznicích.